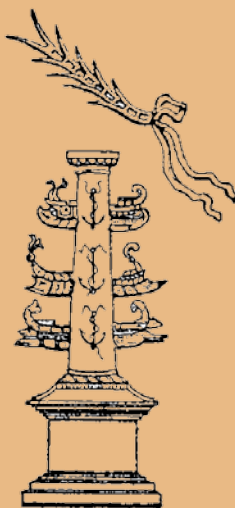

TIDSKRIFT
I
SJÖVÄSENDET

UTGIVEN AV
KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

I
KARLSKRONA.

1932.

95:e årgången.

Häfte N:r 11

Berättelse

över Kungl. örlogsmannasällskapets arbete under
det förflutna arbetsåret.

Sällskapet har varit samlat till sju ordinarie sammanträden, vid vilka följande årsberättelser avgivits.

I Artilleri och handvapen av Ledamoten *Sjöqvist*.

I Torpedväsende av Ledamoten *Granström*.

I Förbindelseväsende av Ledamoten *Skarin*.

I Navigation och sjöfart av Ledamoten *Spens*.

I Reglemente och förvaltning av Ledamoten *von Arbin*.

I Skeppsbyggeri och maskinväsende av Ledamoten *Christofferson*.

Dessutom har Sällskapets Ordförande, Hedersledamoten *de Champs* hållit ett anförande över ämnet: »Kunna och bära förslag till befordringar inom sjöofficerskåren upprättas på säkrare grund än vad nu är förhållandet?»

Till Sällskapet har ingivits en tävlingskrift med titeln: »Några synpunkter beträffande en örlogsflottas försvarsmedel mot anfall från luften», författad av löjtnanten i Kungl. Flottans reserv *B. Boström*, som belönats med Sällskapets »Hedrande omnämmande».

Inom Sällskapet hava följande förändringar ägt rum:

Med döden avgått:

En Hedersledamot,
Sex Arbetande Ledamöter och
En Korresponderande Ledamot.

Tillkommit:

Arbetande Ledamöter:

Kaptenen vid Kungl. Flottan *S. H:son Ericson*,
Marinintendenten av 1. graden *K. G. Högberg*.

Korresponderande Ledamot:

Förste Arkivarien vid Riksarkivet *E. M. Waern*.

Minnesteckningar

Herr Ordförande!

Mina Herrar!

De Ledamöter, vilka under det tilländalupna arbetsåret lämnat Sällskapets krets, och vilkas minne Kungl. Örlogsman-
sasällskapet på sin högtidsdag enligt gammal hävd önskar gi-
va en hedersbetygelse äro:

Generalmajoren Joachim Christofer Lemchen,
Marindirektören Ivar Alphons Engström,
Kommendören Oscar Uno Victor Holger Broman,
Kommendörkaptenen greve Knut Arvid Posse,
Översten Carl Gustaf Ahlborn,
Förste marinintendenten Gustaf Sigfrid Wilhelm Ehlin,
Kommendörkaptenen Otto Frans Oscar Warfvinge och
Översten Axel August Meister.

Bort dör din hjord.

Bort dö dina fränder.

Själv dör du även.

Men *ett* vet jag,

som aldrig dör.

Domen över död man.

(Havamal.)

Generalmajoren Joachim Christofer Lemchen.

Minnesteckningen författad av framlidne
ledamoten *Meister*.

Den 9 januari avled å Röda korsets sjukhus i Stockholm f. d. Generalmajoren *Joachim Christofer Lemchen* i en ålder av nära 81 år. Fadern var överstelöjtnant vid Jönköpings regemente och även modern hette i sig själv *Lemchen*. *Christofer* föddes den 7 mars 1851 å Hinsekind i trakten av Värnamo. Familjen flyttade emellertid snart till gården Dannäs vid sjön Bolmens strand, där gossen lärde sig älska livet i den fria naturen och särskilt på sjön.

Han utexaminerades 1871 från krigsakademien å Karlberg och blev officer vid Jönköpings regemente, där han tjänade sig upp genom kompaniofficersgraderna, blev 1897 major och året därpå överstelöjtnant vid Västernorrlands regemente samt 1902 överste och chef för Karlskrona grenadjärregemente, som från början av detta år skulle uppsättas.

Det var på skjututbildningens område, som L. kom att göra sin förnämligaste insats, av utomordentlig betydelse för hela armén och även marinen, ja för hela vårt folk. Redan 1879 var han biträdande lärare vid infanteriskjutskolan å Rosersberg, från 1881 under 15 års tid lärare i praktiska kursen

därstädes samt slutligen åren 1898—1901 skolans chef. Otaliga äro de officerare ej blott från armén utan även från marinen, som på infanteriskjutskolan lärt sig beundra L:s personliga skjutskicklighet och framstående ledareförmåga.

En av hans mångåriga medlärare på infanteriskjutskolan uttalar sig sålunda: Lemchens företrädare såsom lärare i praktiska kursen, sedermera Landshövdingen Friherre Lagerbring, var förvisso en duglig och talangfull lärare; men först genom Lemchen blev det ett verkligen förstklassigt system i undervisningen med tillgång till en för sin tid utmärkt undervisningsmateriel. Genom sin idériakedom, sin företagsamhet, sin utmärkta pedagogiska förmåga och för övrigt genom hela sin manliga, medryckande personlighet blev han den sällsynt duglige läraren, i stånd att icke blott väl instruera utan rentav entusiasmera sina elever för skjututbildningen i dess olika grenar. Som skolans chef behärskade han vida bättre än någon av sina företrädare hela undervisningsområdet och kunde därför leda varje särskild undervisningsgren in på rätt hjulspår. Utan överdrift torde kunna sägas, att Lemchen långt mera än någon annan bidragit till den höga ståndpunkt som skjututbildningen med handeldvapen haft inom vår krigsmakt i förhållande till den korta utbildningstiden.

Jämsides med arbetet vid skjutskolan å Rosersberg deltog Lemchen i en omfattande verksamhet för skjututbildningens modernisering samt för vapenanskaffning och vad därmed stod i samband. Han genomgick österrikiska skjutskolan, bevistade skjutskolorna i Belgien och Holland, var i åtta år ledamot av olika skjutkommissioner, i tio år kommenderad vid artilleristaben och stod därefter i ytterligare fyra år till generalstygmästarens förfogande vid behandling av gevärsfrågor; gjorde i olika omgångar studieresor i Norge, Tyskland, Österrike, Frankrike, England och Schweiz, vistades 1887—88 i Belgien för att besiktiga och mottaga leverans av officersrevolvern m/1887 o. s. v. Dessutom deltog han i svensk-norsk gevärskommitté, i kommission för avgivande av förslag till nya bestämmelser angående gevärsvård, i kommission angående om-

organisation av infanteriskjutskolan. Åren 1900—1902 stod han till ecklesiastikdepartementets förfogande för utredande av frågor angående ändringar i skolungdomens vapenövningar.

På 1800-talet framträdde allt starkare behovet av krigsmaktens ombeväpning med moderna eldhandvapen. Beväpningen utgjordes då av Remingtongeväret m/1867, enkelladdare med 12, 17 mm. kaliber. Europa och Amerika runt prövades emellertid nya gevär med mindre kaliber och repeterinrättning i framstocken eller kolven. Även i vårt land trängde frågan om anskaffande av nytt gevär till snart avgörande, och det var nära att Sverige antagit ett 10,15 mm. gevär med framstocksmagasin. Men i mitten av 1880-talet uppstodo ytterligare nya gevärskonstruktioner med ännu mera minskad kaliber, användning av röksvagt krut och lådmekanism med paketladdning. Lemchen var en av dem, som tidigt fick upp ögonen för de sista uppslagens utomordentliga betydelse och ivrigt verkade för att Sverige skulle dröja med den definitiva ombeväpningen. I stället omändrades 1867 års gevär till 1867—89 års övergångsform med 8 mm. kaliber, vilket gevär hade långt bättre skjutegenskaper än 1867 års gevär. Omändringen var billig, och man fick i lugn och ro pröva de nyaste gevärskonstruktionerna. Till sist var tiden inne för att, efter omfattande prov, göra den definitiva ombeväpningen. 1894 och 1896 äro modellåren för den svenska repeterkarbinen och repetergeväret av Mausers modell, vilka nu under snart fyra decennier stått sig utmärkt vid jämförelse med andra länders motsvarande vapen.

Lemchen har intensivt deltagit i arbetet med den svenska krigsmaktens ombeväpning med moderna eldhandvapen och har i mycket väsentlig mån äran av att man icke i slutet av 1880-talet stannade för ombeväpning med ett gevär, som skulle kostat ett 10-tal millioner kronor att anskaffa, varit omodernt redan innan ombeväpningen hunnit genomföras och skulle stått i vägen för en strax efteråt behöflig ombeväpning, vilken skulle kostat ytterligare ett 10-tal av millioner.

År 1889 fäste L. genom en artikel i Stockholms Dagblad

allmänhetens upmärksamhet på nödvändigheten att åt skytte-rörelsen giva en fastare organisation. Med anledning härav uppsöktes L. på Rosersberg av en för honom dittills obekant ung man, Apotekaren V. Wahlquist, som från sina synpunkter uttryckte sitt bekymmer över skarpskytteväsendets förfall och framkastade sina tankar om dess omstöpande i en ny tidsenligare form. Detta blev uppslaget till det moderna Frivilliga Skytteväsendet. »Vad dessa båda män i nämnda hänseende skapat, har sedan 1890 i decennier stått som mönster för andra länders skytteväsen», skriver en av skytteväsendets veteraner. L. var åren 1893—1903 ledamot i Centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar och, sedan denna omorganiserats, 1903—1921 Kungl. Maj:ts ombud i Skytteförbundens överstyrelse. Han ägnade under hela livet den pånyttväckta skytterörelsen sin rika sakkunskap och sitt kraftiga stöd.

L. var medlem av 1903 års kommitté för organisation av landstormen och fick härigenom de bästa utgångspunkter för att kunna verka för den frivilliga landstormsrörelsen inom Blekinge inskrivningsområde.

Då med ingången av år 1902 ett infanteriregemente skulle bildas för Karlskrona fästnings försvar, kunde för visso ingen lämpligare man bliva dess chef än L. Han var van att samarbeta med människor ur alla läger, lika förfaren med utbildning som materielfrågor, uppslagsrik och med stor förmåga att göra sin vilja gällande, och sist — men icke minst — han var intensivt intresserad för sjön och allt vad till densamma hörer. Han förskaffade sig snart en ingående personlig kännedom om Karlskrona fästningsområde och särskilt beträffande sjöfronten hade han häri knappast någon överman, icke ens inom marinen. I den mån regementets personal hann att förläggas till Karlskrona drev han densamma till noggrann beaktenskap med terrängen. Sjöfrontens öar betraktades som delar i en fortgördel kring staden: det gällde att vid kasernen hastigt lasta i sjötransportmaterielen, taga sig ut över Karlskrona redd i alla väder, nå urlastningsbyggorna så natt som dag, ut med strandbevakningen snabbt och redigt även över

den av stenhuggeriarbeten mest sönderskurna ö-terrängen under samarbete med personal ur flottan, kustartilleriet, ingenjörkompaniet och de frivilliga landstormsföreningarna i Karlskrona med omnejd. Han skapade den lilla förläggningsplatsen på ön Senoren, dit en barack flyttades från Bredåkra och där regementets personal, årgång efter årgång, fick tillfälle att utbildas sig i strandbevakning och öförsvar.

Men även det öppna havet lockade. Så får man väl uppfatta det, då en bataljon ur regementet, som år 1909 deltog i I. arméfördelningens fälttjänstövningar i Skåne, blev transporterad från Karlskrona till Åhus och åter på ett pråmsläp med bogserångaren Atle i teten. L. njöt, men njutningen lär ha varit mycket måttlig för övriga deltagare i transporten.

Ej blott då havet låg fritt, utan även då isarna bundit dess böljor älskade L. att färdas över fjärdarna omkring Karlskrona och även ordna övningar över dem. Vid en isfärd i samband med en jakt brast isen under en av dem som vöro med — det var sedermera Viceamiralen Greve Alarik Wachtmeister — och endast med yttersta svårighet och fara för eget liv lyckades L. och en brorson till W. rädda honom, och båda fingo med anledning härav guldmedalj för berömliga gärningar.

I samband härmed må nämnas, att L. var en särdeles god ryttare. Han var uppfödd tillsammans med hästar, ty vid faderns gård, Dannäs, bedrevs hästavel. Han red själv in sina hästar, fordrade mycket av dem, väjde ej för riskabla vägar, men fick på samma gång hästarna till sina trogna, kloka vänner och tjänare.

L. var i allt sitt väsen en dristig man. Hade en annan företagit detsamma, som han mången gång gjorde, så skulle det stämplats som otillåtet vågspel; men när L. gav sig ut i sådana äventyr, så beundrade man hans herravälde över egna själs- och kropps krafter och över den materiel han hanterade, det månne vara vapen, häst, segelbåt eller annat. Kritiken förstummades och gammal och ung såg upp till honom såsom en typ för svensk manlighet.

Redan 1903 insattes L. i en kommission för utredning av

vissa frågor rörande kustfästningars försvar. Så gott som årligen deltog regementet i krigsövningar inom Karlskrona fästning. År 1908 var L. med om krigsövning vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning och 1911, sista sommaren L. tillhörde Karlskrona grenadjärregemente, hade han glädjen se en stor krigsövning gå av stapeln vid Karlskrona fästning i vilken bl. annat deltog kusteskadern samt delar av Kronobergs regemente.

Under sin Karlskronatid var L. åren 1904—1911 stadsfullmäktig, därav 1905—1908 fullmäktiges vice ordförande. I det kommunala livet visade han sig i sällsynt grad allmänintresserad och hade stor förmåga att skaffa gehör åt sin mening. En av hans kamrater i stadsfullmäktige säger, att »han var en god, rakryggad, man, som visste vad han ville och endast syftade till det som han trodde gagna samhället och fosterlandet».

Han blev ledamot av Örlogsmannasällskapet 1901 och bevisade träget sällskapets sammanträden.

Hösten 1911 fyllde L. sina 60 år, erhöi avsked med pension, utnämndes till generalmajor i armén samt förordnades att vara kommandant å Karlsborgs fästning. Sin tillgivenhet för sitt gamla regemente, för Karlskrona och för Blekingenaturen lade han i dagen genom att under de följande åren göra öfprepade besök i Karlskrona. Medan fästningen var mobiliserad 1914 kom han sålunda ned för att med stort intresse taga del av huru de planlagda försvarsanstalterna togo sig ut i verkligheten.

På Karlsborg, liksom förut i Karlskrona, satte han sig med iver in i fästningens försvarsangelägenheter och var initiativtagare till stora övningar vid fästningen hösten 1915. Beredningen i fästningen och dess grannskap lärde han noga känna. Han var intresserad av arbeten av alla slag och gav sig i samspråk med arbetarna om deras verktyg och arbetsmetoder; i all synnerhet talade han gärna med dem som hade båtar samt dem som ägnade sig åt fiske och jakt. Hela beredningen kände honom och hälsade på kommandanten, som

var i bästa mening populär. År 1918 slutade han som kommandant på Karlsborg och flyttade då till Mariefred, där han ordnade sitt lilla hem synnerligen inventiöst och där han med sin hustru redde sig utan tjänare. Han var särdeles härdig, det visade han ej blott i hemmet utan även då det gällde att bygga eller åtminstone inreda båtar samt konstruera fiskedon efter eget sinne; tidigare hade hans uppfinningsriktighet kommit till uttryck vid detaljändringar å olika vapen. Å Karlsborg hade han börjat med att binda böcker och blev med åren en skicklig bokbindare.

Här må något nämnas om hans seglarverksamhet. Såsom förut blivit omtalat var han redan från barndomstiden intensivt rodd av sjön. På Rosersberg byggde han efter kommandör C. E. Smiths konstruktion sin segelbåt »Pallakis», som skulle tjäna honom under många års långseglingar. Dessa företogs mest på Östersjökusten, med särskilt älskat uppehåll i södra delen av Stockholms skärgård. Men de utsträcktes ibland till Bottenhavet, Finska viken, danska öarna, — ja ända upp till Kristianiafjorden. Från Karlsborg togs vägen genom Göta kanal till Östersjöns vatten. Även andra kanalsystem befor han, såsom Dalslands kanal, Säffle kanal och Strömsholms kanal. Han beskrev ofta sina sjöfärder i Svenska turistföreningens eller Kryssarklubbens årsbok eller i Ny Tidning för idrott. Ibland färdades han ensam, men ofta hade han någon av de sina med sig. Vid kanalfärderna behövdes detta väl, varvid L. och medhjälparen — vanligen hans hustru — turade om att vid behov träcka båten. En officer, som 1905 var med honom som gäst under en veckas segling med »Pallakis», skriver: »Den stränge regementschefen var en utmärkt trevlig kamrat ombord, han delade alla sysslor, även de besvärliga, med mig. Det rådde en påtaglig hemtrevnad ombord, vilken jag främst tillskriver det intryck man genast fick av att allt var ordnat med personlig, utpräglad smak och i en ovanligt praktisk anda. Upp till några och sjuttio års ålder fortsatte L. långturerna, men då sade kroppskrafterna stopp; han gjorde sig av med sin »Pallakis» och byggde sig

en ny båt för småfärder i Mälaren, vilken han flitigt begagnade under de återstående åren.

Under sin Karlskronatid ivrade L., enligt meddelande av Marindirektör Herlin, mycket för seglingens populariserande. Han organiserade vid flera tillfällen verkliga folkfester med seglingen som huvudpunkt på programmet. En gång ordnade han sålunda en tävling mellan små blekingsekor, varvid en del av banan skulle ros med mast och segel liggande i båten. Efter passerandet av ett visst märke i banan skulle båtarna riggas och tävlingen fortsätta med segling. Banan var till stor del förlagd utefter stadens stränder och tävlingen följdes med livligt intresse av befolkningen.

L. hade utmärkt språkbegåvning. Han behärskade franska, tyska och engelska, och efter flyttningen till Mariefred slog han sig med energi på italienska. Ända till den sista svåra sjukdomen läste han varje dag en stund främmande språk. Han hade för sed att dagligen i sitt hem läsa högt ett par timmar på e. m. Mest intresserade honom historisk litteratur och reseskildringar. Han hade en ledig penna och artiklar av hans hand förekommo ofta i tidskrifter och tidningar.

Intill ålderns höst var L. i besittning av en utmärkt hälsa. Genom sin ovanligt manliga och livfulla personlighet gjorde han på dem, som kommo i beröring med honom, det intrycket, att de hade framför sig en man av sällsynt kraft. Då han år 1906 var med i en deputation till Tyskland för att närvara vid invigningen av minneskapellet vid Lützen, lära tyskarna varit imponerade av denna representant för den svenska armén. Det bistra och fordrande, som under mannaåldern trädde i dagen, byttes under äldre år i påfallande blidhet och älskvärdhet.

Lemchen var första gången gift med en kusin, Brita Lemchen, som avled 1905, och hade med henne en dotter samt en son, som är ingenjör. År 1908 trädde L. andra gången i äktenskap med fru Lotten Sundell, född Didron, i hennes andra gifte. Han sörjes närmast av henne, de förutnämnda barnen samt styvbarn.

Ivar Alphons Engström.

Minnesteckningen författad av ledamoten *Pauli*.

Ivar Alphons Engström föddes den 11 augusti 1854 i Västervik. Då han den 15 mars 1932 avled, förlorade Kungl. Örlogsmannasällskapet, som han tillhört sedan år 1897, en av sina allra äldsta arbetande ledamöter.

Efter att i Västervik hava avlagt studentexamen, genomgick Engström åren 1872—75 Teknologiska Institutet, det dåvarande namnet på Tekniska Högskolan, varefter han ägnade sig åt praktisk verksamhet hos Bolinders i Stockholm och vid Motala verkstad.

På Engströms tid meddelades icke någon undervisning i skeppsbyggeri vid Teknologiska Institutet utan den, som önskade inhämta vetande inom denna gren av ingenjörsvetenskapen, var därför hänvisad till andra läroanstalter. I sådant syfte genomgick Engström åren 1878—79 franska flottans läroverk i Cherbourg (nu i Paris), »Ecole d'Application du Genie Maritime», och avlade examen i där förekommande ämnen. Han var därefter under några år anställd i Glasgow hos den stora skeppsbyggerifirman John Elder & C:o. Vid Marin-ingenjörstaten erhöll Engström sin första anställning fr. o. m. år 1881 såsom underingenjör, men redan år 1883 erhöll han 3 ½ års tjänstledighet för att ägna sig åt civil ingenjörverksamhet. Under denna tid var han anställd vid Kockums verkstad i Malmö som konstruktör. År 1888 blev han extra ingenjör, 1896 ingenjör och 1902 direktör vid Mariningenjörstaten, sedermera Mariningenjörkåren, som han sedan oavbrutet tillhörde till hösten 1914, då han avgick med pension. Han var då chef för ingenjördepartementet vid flottans varv i Stockholm. Dessförinnan hade han varit verkstadsföreståndare vid Karlskrona varv och hade tidigare tjänstgjort i olika befattningar såväl vid varven som inom Kungl. Marinförvaltningen och såsom fartygsingenjör.

De olika uppdrag, som Engström erhöll såväl i flottans tjänst som vid sidan av denna, vittna om hans mångsidiga intressen. Redan i unga år hade han i uppdrag att vid Stafsjö styckebruk kontrollera tillverkning av kanoner och ammunition samt att utföra skjutningar och därvid förekommande mätningar av projektilhastigheter. Hos firmorna Whitehead i Fiume och Schwarzkopf i Berlin studerade han vid olika tillfällen tillverkning och konstruktion av självgående minor ävensom annan till minförsvaret hörande materiel. Denna detalj, torpeddetaljen, som då tillhörde varvens ingenjördepartement, ägnade han sig åt under en del av sin tjänstetid. Åren 1892—95 är han upptagen i flottans rulla som miningenjör. Han var även lärare i minskolan i Karlskrona under en del år på 90-talet.

Under det han tillhörde Stockholms Station fungerade han även dels som lärare i skeppsbyggeri och ångmaskinlära, dels som examensförrättare vid Sjökrigsskolan, och var vid ett par tillfällen ledamot i nämnd för avgivande av utlåtande angående sökandes behörighet till lärare vid Sjökrigsskolan.

Engström utsågs även till examensförrättare vid maskinistklassen vid navigationsskolorna å skilda platser, ett åliggande, som då för tiden tillkom mariningenjörerna.

Bland de krigsfartyg, vilkas besiktning uppdrogs åt Engström, må nämnas jagarna *Mode*, *Vale* och *Vidar*, minkryssaren *Clas Fleming* samt torpedbåtarna *Sirius* och *Orion*. Engström ställdes under åren 1897—99 även till Kungl. Marinförvaltningens förfogande för övervakande av arbetena å underbyggnad varande pansarbåtar och torpedkryssare.

Då pansarbåten *Dristigheten* konstruerades, hade ännu ingen svensk pansarbåt blivit försedd med vattenrörpannor. Ölfaldiga typer funnos att välja på och för frågans närmare utredning uppdrogs åt Engström att i England, Skottland, Frankrike och Holland studera de olika panntyper, som kunde ifrågakomma. Att *Yarrow*pannan valdes ej blott för *Dristigheten* utan även för så gott som alla våra senare byggda fartyg — ett av de lyckligaste tekniska grepp inom flottan —

torde få till stor del tillskrivas de erfarenheter, som vunnits på denna resa, och de skäl, som Engström kunde framlägga.

Av Kungl. Örlogsmannasällskapet erhöll Engström år 1894 hedrande omnämmande för svar å prisfrågan: »Vilka förberedande åtgärder böra vidtagas för att handelsflottans fartyg må kunna i krig användas till förstärkande av örlogsflottan?»

Engström var varmt hängiven sitt kall inom flottan, som han ägnade sitt livs huvudsakliga verksamhet, och in i sena ålderdomen följde han med intresse skeppsbyggeriets och sjökrigskonstens utveckling.

Som ett utslag av Engströms arbetsamhet och yrkeskärlek torde få räknas den av honom utarbetade och för varje svensk skeppsbyggare välbekanta läroboken i skeppsbyggeri; boken utmärker sig för ett klart och redigt framställningssätt och fyller fortfarande en lucka i vår på detta område mycket fattiga litteratur. Engström hade tillfredsställelsen att år 1889 få den antagen som lärobok vid Sjökrigsskolan, flottans underbefälsskola och rikets navigationsskolor. Den har sedermera av honom blivit omarbetad och försedd med tillägg för att hålla den i jämnhöjd med tidens fordringar.

Hans intresse för yrket kom till synes även på annat sätt. Redan år 1882 erhöll han ett förordnande som skeppsmättningskontrollör i Stockholm och sedan han lämnat flottan var han ända till år 1930 knuten till skeppsmättningsväsendet; detta år på hösten bröts hans arbetsförmåga av sjukdom.

År 1912 blev Engström av Kungl. Maj:t utsedd till ordförande för Sveriges ombud vid Skandinaviska konferensen i Kristiania om fartygs trälastlinje och transport av farliga skeppslaster.

Under sin tjänstetid vid flottan sysslade Engström något med konsultativ verksamhet och efter avskedstagandet torde detta varit hans huvudsakliga sysselsättning inom yrket.

Under sin Stockholmstid deltog Engström flitigt i Svenska Teknologföreningens sammanträden och var bland dem, som togo initiativet till föreningens avdelning för skeppsbyggeri, vars ordförande han var år 1916—18. Han lade även sitt intresse i dagen genom föredrag och inlägg i diskussionerna.

Bredvid sitt yrke hade Engström mer än en hobby. Sålunda var han intresserad släktforskare, ävenså myntsamlare, men segling torde varit den förströelse, som livligast tilltalat honom, och ännu vid 75 års ålder seglade han själv sin båt i hembygdens skärgård. Hågen för skeppsbyggeri och segling var tydligen ett blodsarv; hans fader var både skeppsbyggare och sjökaptten, som förde de fartyg han själv byggde.

Som person var Engström rätträdig och godhjärtad. Han höll omutligt på det han ansåg vara rätt. Den kår han tillhörde, satte han högt. För kamraterna var han ett stöd och som chef drog han sig icke för att ikläda sig ansvaret för underlydandes felgrepp.

Vid sitt frånfälle efterlämnade han maka, född Hartman, en son, ingenjör, samt en dotter.

Kommendören Uno Broman.

Den 2 november avled hastigt Kommendören Uno Broman. Han hade samma dag bevistat Kungl. Örlogsmannasällskapets sammanträde. På hemväg härifrån träffades han av dödens mäktiga hand.

Broman var född i Ulricehamn den 11 november 1859. Han avlade sjöofficersexamen år 1881, utnämndes till löjtnant år 1886, till kapten år 1892, till kommendörkapten av 2. graden år 1903, till kommendörkapten av 1. graden år 1907 samt till kommendör i marinen år 1917.

Närmast sörjes Broman av efterlämnad maka och broder.

Broman var livligt intresserad av alla sjöförsvaret berörande frågor, särskilt tekniska spörsmål.

Hans huvudintresse, i synnerhet den tid han var i aktiv tjänst, utgjorde emellertid artilleriet.

Som ung officer förvärvade han sig den högsta teoretiska utbildning inom detta fack, som då stod att vinna.

Under åren 1886—1889 genomgick sålunda Broman artilleri- och ingenjörhögskolans såväl lägre som högre kurs. Därefter följde, omväxlande med längre och kortare sjökommenderingar, tjänstgöring dels vid artilleridepartementet å Karlskrona varv, dels i marinförvaltningens artilleriavdelning. Under 1890-talet företog Broman därjämte åtskilliga utländska resor till England och Frankrike för bedrivande av artilleristiska studier samt kontroll och besiktning av artillerimateriel och förskaffade sig därigenom vidgad erfarenhet och ökade kunskaper inom artilleritekniken.

Under åren 1898—1904 tjänstgjorde B. huvudsakligen i marinförvaltningens artilleriavdelning, därav såsom assistent i nära två år och såsom tjänstförrättande avdelningschef under mer än 1 års tid. År 1905 placerades B. såsom chef för artilleridepartementet i Karlskrona, vilken befattning han med undantag för sammanlagt c:a 2 års sjökommenderingar såsom chef å olika pansarbåtar och avdelningschef för Karlskrona rekrytavdelning beklädde ända till år 1918, då han avgick ur den aktiva tjänsten.

Bromans verksamhet inom det artilleristiska området inföll under en tidsperiod, då utvecklingen inom artilleritekniken, särskilt var beträffar sjöartilleriet, var synnerligen kraftig. Med levande intresse och osviklig energi följde han alla frågor inom artilleriväsendet och bidrog genom sitt plikttrogna arbete i olika befattningar i betydande grad till en framgångsrik utveckling av artilleriet inom den svenska marinen. Vad man särskilt fäste sig vid var Bromans kännedom om och minne för även de minsta detaljer beträffande artillerimaterielen. Om några haverier inträffade å materielen eller den av en eller annan anledning ej fungerade tillfredsställande, kunde man vara övertygad om, att Broman med det utpräg-lade sinne och den klara blick han hade för konstruktiva

spörsmål ej gav sig, förrän felet blivit grundligt analyserade och effektivt avhjälpta. Vid diskussioner i sådana frågor hade B. ofta från majoriteten avvikande åsikt, men merendels visade det sig att B. hade rätt. Konstruktörer inom det artilleristiska området hava även av B. fått många goda uppslag.

Som chef för artilleridepartementet kom Broman till sin fulla rätt och gjorde på denna post många värdefulla insatser till artillerivapnets fromma. Vid åtskilliga tillfällen togs Bromans sakkunskap även i anspråk för speciella uppdrag i artilleristiska frågor och torde det ej vara mer än en mening om, att Broman på ett synnerligen skickligt sätt löste sådana upp-gifter.

Av sina underlydande var Broman aktad och respekterad på grund av sina gedigna kunskaper, sin arbetsamhet och sitt bestämda uppträdande. Väl kunde hans sätt understundom präglas av en viss kärvhet, men hans goda hjärta och i grund och botten humana uppfattning lyste dock igenom. Han var därför även avhållen av personalen, och många äro de, som bevara honom i ett tacksamt minne.

Sitt stora intresse för sjömilitära spörsmål bibehöll Broman i oförminskad grad även efter inträdet i pensionsåldern. Örgsmannasällskapets sammanträden bevistade B. så gott som andantagslöst och dess protokoll komma att för nuvarande och kommande generationer bära vittnesbörd om de vägan-de inlägg, som av honom blivit gjorda i aktuella frågor och om den kärlek, han hyste till sjövapnet.

Bromans mest framträdande karaktärsdrag var att han i sällsynt hög grad ägde vad fransmännen kalla »le courage de son opinion». Han visste vad han tyckte, och han visste även vad han ville. Och han hyste ingen som helst fruktan för att utan omsvep säga sin mening rent ut.

Denna hans öppenhet satte honom i ungdomens år ofta i harnesk gentemot de jämnåriga kamraterna. Ty ungdomar emellan bliva meningsbrytningarna lätt nog livliga.

Men med årens lopp avslipades alltmåra de kantigheter som tidigare i viss mån satt sin prägel på Bromans ställning

inom kamratkretsen. Denna förändring underlättades av att han i grund och botten ofta hade goda skäl för de meningar han förfäktade. Och då han därtill aldrig om en person sade något, som han ej var beredd att när som helst säga till honom, begrep snart nog litet var, att man i honom hade en man, för vilken alla krokvägar voro främmande och på vars ord man kunde obetingat lita.

Broman var av allt att döma en i god jämvikt varande människa, fri från avund och inbillade bekymmer. Han stod — fri och oförfärad — med båda fötterna på verklighetens mark.

Knut Posse.

Minnesteckningen författad av ledamoten *D. Tiselius*.

F. d. Kommendörkaptenen av 1. gr. Greve Knut Arvid Posse var född i Norrköping den 23 december 1866 och avled i sitt hem i Stocksund den 24 februari innevarande år. Han hade en längre tid lidit av envis bronchitis, som nog i viss mån missköttes, ty plikttrogen och samvetsgrann, som han var, kunde han icke förmås taga sig ledigt från sitt arbete och söka den vila och omvårdnad, som krävdes. Sjukdomen gick på hjärtat, som slutligen ej längre stod bi.

Posse var son till Kaptenlöjtnanten Greve Knut Posse och dennes maka, född Arfwedson.

Tidigt valde han faderns yrke och gjorde sin första sjöexpedition som extrakadett på »Norrköping» år 1880 samt antogs som elev vid Sjökrigsskolan följande år. Underlöjtnant blev han år 1887, Löjtnant 89, Kapten 97, Kommendörkapten av 2. gr. 1914.

Posse lämnade Flottans tjänst i december år 1921, då han antogs som kamrerare vid Nobelstiftelsen, en befattning i vilken han kvarstod intill sin död.

Han ingick år 1896 äktenskap med grevinnan Sigrid Mary Louise Wachtmeister af Johannishus, en dotter till Landshövdingen Greve Gotthard Wachtmeister och hade med henne barnen Knut, Löjtnant vid flottan, Elisabeth, gift med kaptenen i Svea artilleriregemente Odenrick, och Brita.

Åren 96—99 var Posse adjutant hos kommandanten i Karlskrona, 99—01 informationsofficer i Underbefälsskolan vid samma station och 01—06 adjutant i Sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition. 1906—09 och 09—11 tjänstgjorde han i flottans stab, resp. Marinstaben. Därefter följde Kommenderingar som chef för Marinstabens kommunikationsavdelning, Skeppsgossekåren och Underofficersskolan i Karlskrona. År 1900 blev han ledamot av Kungl. Örlogsmannasällskapet.

Posse sökte aldrig bliva någon »specialist» inom yrket. Han ville bliva en god, »all round» sjöofficer och sjöman, och detta blev han, plikttrogen, duglig och kunnig alltigenom. Egentligen är det ägnat att förvåna, att han icke gick den tekniska vägen, då man vet hur intresserad han var av alla tekniska problem. In i det sista följde han så med oavlåtligt intresse alla moderna uppfinningar och tekniska förbättringar. Han var märkvärdigt skicklig i att själv utföra mindre reparationer av alla slag. Sin bil reparerade han oftast själv och körde den till kort före sin död. På sommarhemmet Skaft och i hemmet på Stocksund finnas en mängd tekniska anordningar, som vittna om hans händighet.

Posse var in i det sista fysiskt som psykiskt synnerligen väl bibehållen. Härför hade han säkerligen att tacka dels sitt mycket spartanska levnadssätt, dels sin stora kärlek för friluftsliv och frisk idrott. Ofta gjorde han långa utfärder på Kridsko, på skidor eller i båt. Rökte gjorde han aldrig. Hos Posse borde i ordets renaste bemärkelse en sund själ i en sund kropp. Då han nedlades på sjukhällen kunde ingen ana, att

den spänstige och kraftfulle mannen ej mer skulle därifrån uppstå, han själv allra minst. Slutet blev emellertid lätt för honom. Han insomnade utan medvetande om, att döden var så nära.

Att Posse i den gamla kamratkretsen var högt skattad, såväl för sin duglighet som för sitt fina väsen och sin omutliga rättrådighet, är allmänt känt. Att man inom Nobelstiftelsen satte ett mycket stort värde på honom, därom är den som skriver dessa rader bemyndigad vittna.

Till sitt väsen var Knut Posse snarast timid, men han hade ett starkt sinne för humor och berättade gärna och på ett förträffligt, torroligt sätt goda historier.

Det har sagts att han var en smula spydig, och det må vara sant, men hans uttalanden voro ej elaka, och hans goda hjärta sken alltid igenom hans understundom litet skarpa om-dömen.

Det har även sagts, att han var långsam, men detta var nog ett misstag. Hans »långsamhet» var snarast ett utslag av hans orubbliga lugn, hans nerver av stål. Det finns många exempel på att Posse mycket snabbt fattade välbetänkta beslut.

Från flera håll har som kanske det mest utmärkande draget för honom framhållits hans omutliga hederlighet och rättrådighet.

På familjelivets helgd är här icke platsen att närmare ingå. Vare nog sagt, att han för de sina var den bäste och kärleksfullaste make och fader, den mest trofaste broder.

Vid faderns död blev Knut Posse huvudman för sin gamla förnåma ätt, en ställning som nu intagits av sonen.

Posse var en stark karaktär. För att behaga gjorde han aldrig något som stred mot hans egen rättskänsla. Han skaffade sig aldrig egen fördel på annans bekostnad. Han framträdde alltid som en riddersman utan fruktan och tadel.

Inom tjänsten tillhörde han i viss mån den äldre skola, vars representanter nu blivit allt fåtaligare, men vilkas verk, förnåma hållning och föredöme alltid skola skattas högt inom sjövapnet.

»Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra när sol gått ner.
Skuggorna breda sig över dem,
vilan är djup och lång.
Nattliga vinden söver dem,
Suse sin vaggande sång.
Guds frid över de som falla,
som dela de dödas lott —
Den natten är tryggast av alla —
den natten sover man gott.»

Översten Carl Gustaf Ahlborn.

Minnesteckningen författad av ledamoten *C. A. Claus.*

Den 15 maj avled i Stockholm efter en tids sjuklighet f. d. översten vid kustartilleriet Carl Gustaf Ahlborn.

Född i Stockholm den 18 juli 1857 antogs Ahlborn år 1877 till volontär vid Svea artilleriregemente. Efter att år 1878 hava avlagt studentexamen och 1879 officersexamen utnämndes Ahlborn år 1880 till underlöjtnant vid Svea artilleriregemente. Då sedan de till Vaxholms fästning förlagda kompanierna ur Svea artilleriregemente fränskildes och bildade Vaxholms artillerikår erhöll Ahlborn transport till denna kår år 1888 för att sedan vid kustartilleriets uppsättande år 1901 bliva överförd till detta vapen. I samband härmed blev Ahlborn befordrad till major. Under denna sin tjänstgöring i Vaxholm beklädde Ahlborn ett flertal olika befattningar, nämligen som platsmajor, tygmästare, kompanichef, bataljonschef och chef för underofficersskolan.

Den 7 november 1907 blev så Ahlborn direkt ur majorsgraden befordrad till överste vid kustartilleriet och förordnades samtidigt till chef för Karlskrona kustartilleriregemente. Att en officer på detta sätt befordrades med förbigående av en hel grad torde vara något enastående inom svenska krigsmakten, men att denna radikala åtgärd var väl befogad, framgår bäst därav att hans befordran hälsades med tillfredsställelse. Befälet över Karlskrona kustartilleriregemente utövade Ahlborn ända till och med den 1 december 1914, då han på egen begäran avgick med pension.

Ahlborns tjänstgöring som regementschef sammanföll med en brytningstid för kustartilleriet. Vapnets år 1901 beslutade organisation hade väl ännu icke nått önskvärd stadga och redan pågick utredning rörande detsammans utveckling. Under denna omdaningsperiod framträdde Ahlborn icke som någon av banbrytarna, utan han sysslade mest med handhavandet av chefsskapet över sitt regemente. Därvid ägnade han mycken tid och omtanke åt regementets manskap samt vidtog många åtgärder för att bereda dem ökad trevnad i sin militära tjänst. Kanske bidrog detta i ej ringa mån därtill att regementet vann i popularitet och att rekryteringen av detsammans stamstyrka redan då måste betecknas som synnerligen god.

Alla de som kommo i beröring med Ahlborn minnas honom som den alltid vänlige och godhjärtade kamraten. När någon till honom frambar sina bekymmer, var han alltid redo att efter förmåga träda hjälpsamt emellan. Denna av inreboende godhet präglade medkänsla för kamrater och underordnade, gjorde det för honom motbjudande att handla mot deras önsknings. Måhända var det detta som mest bidrog till att Ahlborn helst undvek frågor, där stridigheter kunde förväntas och därför blev han aldrig någon stridens man. Tyvärr blev väl ej denna Ahlborns välvilja mot kamraterna alltid uppskattad till sitt rätta värde och det var nog mer än en gång, som han med djup besvikelse måste se, att hans på ärligt uppsåt grundade handlingssätt misstolkades och missbrukades.

Ahlborn var en utpräglad sällskapsmänniska, gärna sidd alla kretsar. Han var musikalisk och även i övrigt konstnärligt lagd, säkerligen ett arv från hans moder, den kända gravörskulptrisen Lea Ahlborn.

Örlogsmannasällskapet tillhörde Ahlborn sedan år 1907.

Ahlborn var i äktenskap förenad med Lily Ramstedt samt efterlämnar en dotter, Dagmar, gift med kaptenen vid Västerbottens regemente Gösta Hiller.

Sigfrid Ehlin.

Minnesteckningen författad av ledamoten *C. Ekman*.

Det låg något tragiskt över Sigfrid Ehlin's livsöde. Icke så att hans liv förbittrades av olyckor och motgångar av skilda slag, tvärtom var hans ganska korta levnadslopp i osedvanlig grad präglad av framgången, men tragiskt därtutinnan att Ehlin, vilkens fysiska krafter ingalunda svarade mot de själsliga, dukade under på grund av denna motsättning, just då han nått så långt att han eljest kunnat och också ämnat njuta frukterna av sin möda. När han kort före sin bortgång med övermånskliga ansträngningar fullgjorde sin sista tjänstgöring å Skeppsholmen var det uppenbart att han trycktes av onda tankar och att hans hjärta var fullt av vemod — Skeppsholmen med sin sommarfägring och sitt förnäma lugn frammanade ljusa minnen . . . Att slutet var så nära var dock fördolt även för honom själv. Den 7 september inträdde en hastig försämring i hans hälsotillstånd och redan på middagen samma dag släcktes den flämtande livslågan.

Gustaf Sigfrid Wilhelm Ehlin föddes den 8 januari 1883 i Väster Lövsta, Västmanlands län. Föräldrarna voro folk-

skolläraren och organisten Erik Ehlin och Alma Carolina Garfvé. De tidiga läroverksåren tillbragtes i Uppsala. Den barnrika familjens ekonomiska ställning medgav inga extravaganser, varför unga Sigfrid i likhet med många andra skolpiltar förr i tiden fick medföra matsäck hemifrån. Studentexamen tog Ehlin i Gävle år 1901. Han bodde där i en vinds-kupa, åt hos en äldre bror och försörjde sig i övrigt själv på musiklektioner.

Efter avlagd mogenhetsexamen begav sig Ehlin till huvudstaden för att bliva en man i staten. Han skrev in sig i riksbanken och postsparbanken men därjämte följande år även i flottans civilstat, där han i själva portlåsningsen, d. v. s. just innan den nya marinintendenturkåren skulle uppsättas, blev e. o. kammarskrivare. Ehlin blev sålunda en av de första som genomgingo den år 1904 nybildade marinintendentskolan, varifrån han såsom marinunderintendent utgick hösten 1905.

Det dröjde icke länge förrän Ehlin, som placerades å stationskontoret vid Stockholms station — vilken station han tillhörde hela sin tjänstetid — gjorde sig känd såsom en synnerligen användbar tjänsteman såväl i som vid sidan av tjänsten. Efter befordran 1907 till marinintendent av 2. graden blev Ehlin år 1910 lärare i marinintendentskolan, ett uppdrag som varade 3 år. Åren 1914—1917 var han lärare i Sjökrigsskolan. Sistnämnda år blev han marinintendent av 1. graden. När varvskamrerstjänsten år 1918 återupprättades blev Ehlin dess förste innehavare, men redan följande år utbyttes denna tjänst mot den omorganiserade befattningen som stationsintendent. År 1922 vid blott 39 års ålder blev Ehlin befordrad till förste marinintendent.

Sin mest uppmärksammade insats i förvaltningstjänsten gjorde Ehlin såsom ledamot eller sekreterare i kommittéer. Redan 1911 fick han deltaga i dåvarande statskommissariens Tenows utredning om flottans övningsanslag, ett arbete som lät mycket tala om sig och upprörde sinnena på sina håll. När Tenows uppdrag småningom utvidgades att omfatta hela flottans redovisningsväsende och förvaltningsorganisation, fick

Ehlin deltaga häri såsom sakkunnig eller sekreterare. I den sistnämnda egenskapen var han ock medlem av den kommitté, som framlade förslag om upprättande av ett riksräkenskapsverk. Tenows tanke var att Ehlin skulle inträda i det nya verket såsom byråchef, vilket han dock avböjde. Sina kommittéuppdrag avslutade Ehlin med sitt ledamotskap av de s. k. för-rådssakkunniga (åren 1919—1921), vilkas arbete tyvärr aldrig ledde till något egentligt resultat.

På grund av sina många uppdrag kom Ehlin att ganska litet tjänstgöra ombord. Han deltog dock i tvenne sjöexpeditioner utom hemlandets farvatten, nämligen 1908 med Dristigheten och 1909 med Saga. Under första mobiliseringsåret var Ehlin stabsintendent på Stockholmseskadern.

För de många uppdragen inom förvaltningsgebitet glömde Ehlin aldrig musiken. Här fann han den motvikt han behövde till de torra siffrorna och paragraferna. Redan 1902 hade han börjat studera vid musikkonservatoriet. Efter några års avbrott återupptogs dessa studier åren 1908—10. Åren 1911—1914 var Ehlin musikanmätlare i Socialdemokraten, en tidning som väl ganska nära motsvarade Ehlins inställning i ungdomsåren till de politiska och sociala frågorna. Här liksom på andra områden kom hans talang och stilistiska förmåga att göra sig starkt gällande. Den lyckliga förening av skicklighet på det administrativa området och musikalisk talang, som utmärkte Ehlin, skulle efter hand föra honom helt över i musikens tjänst. Denna förändring av vitae genus inleddes redan 1918, då han vid sidan av sin tjänst i flottan tillträdde förordnande såsom kamrerare i musikaliska akademien, en syssla som Ehlin behöll ända till år 1928.

Det är givet att, när genomförandet år 1926 av den nya försvarsorganisationen öppnade möjligheter för avgång från tjänsten på särdeles fördelaktiga villkor, Ehlin skulle allvarligt reflektera härpå. Ödet fogade sig nämligen så att, just när frågan om frivillig avgång först blev aktuell, befattningen såsom chef för Stockholms konserthus första gången skulle tillsättas, en tjänst för vilken ju Ehlin var som klippt och skuren.

Ingen må dock tro att han anmälde sig som sökande härtill utan tvekan och inre strid. I själva verket dröjde han, enligt vad som uppgivits, bokstavligen in i sista minuten med att lämna sin ansökan. Oavsett de mera immateriella banden med sjövapnet och kamratkretsen var det för Ehlin uppenbarligen ett offer att lämna den aktiva tjänsten i flottan; han hade där gjort en hastig karriär och ytterligare upphöjelse låg så att säga inom räckhåll.

Om Ehlin's insats såsom chef för Stockholms konserthus och direktör i konsertföreningen, vilken sistnämnda syssla han efter en tid jämväl erhöll, har eftermälet innehållit många vackra lovord.

Den avlidne blev medlem av detta sällskap 1919 samt 1921 ledamot av musikaliska akademien.

Sedan år 1912 var Sigfrid Ehlin i äktenskap förenad med sin kusin Anna Åkerlund, förut gift med den år 1920 avlidne författaren Sigge Strömberg samt verkställande direktör i Åhlén & Åkerlunds Förlags-A.-B. Med henne hade Ehlin 3 barn, Lars-Erik, Anna-Karin samt Hans-Göran.

Kommendörkapten Otto Warfvinge.

Minnesteckningen författad av ledamoten *Ekstrand*.

Över södra Kalmarsund sprider vårsolen sina livgivande strålar, och den sydvästliga vinden framkallar här och var vita gäss på sundets solglittrande yta. Ut från Bergkvara hamn komma torpedbåtar och jagare i långa rader med skummet fräsande om bogarna, fördela sig i grupper och divisioner till olika områden, evoluera och manövrera för att slutligen, då målfartyget börjat nalkas, göra sig klara för torpedanfall. Tor-

peder skjutas och fartygen rusa med högsta fart efter i deras spår. Liv och rörelse präglar bilden över torpedskolans övningsområde, och en känsla av arbetsglädje, kamratskap och gott humör sprider en säregen stämning över verksamheten. Här var Otto Warfvinge i sitt rätta element, och för dem som närmare kände honom i hans tjänsteutövning, framträder säkerligen bilden av den bortgångne kamraten skarpast och klarast i den ovan givna inramningen.

Född i Stockholm den 30 sept. 1887 började han redan vid 13 års ålder sin sjömilitära bana som aspirant på korvetten Saga sommaren 1901, sista året som denna aspirantkurs före inträdet i sjökrigsskolans första klass förekom. Redan som kadett var han mycket omtyckt och värderad av kamraterna på grund av sitt ljusa och glada lynne samt en utpräglad rättrådighet, vilken egenskap i förening med en viss enlighet bidrog till att ingiva såväl äldre som yngre kamrater en viss respekt för den till växten lille och spenslige kadetten.

Efter officersutnämningen 1907 dröjde det ganska länge innan Warfvinge på allvar kom att ägna sig åt den tjänstegren, nämligen torpedtjänsten, som han sedermera omfattade med sådant intresse. Han tjänstgjorde under sin första officerstid vid exercisskolan, på långresa med Fylgia, på kanonbåtar och sjömättningsfartyg. Han befordrades till löjtnant 1909 och genomgick, efter att dessförinnan under två år hava tjänstgjort vid skeppsgossekåren i Marstrand, sjökrigshögskolans allmänna ävensom torpedkurs under åren 1912—14. Icke förr än under mobiliseringen 1914 återfinna vi honom i tjänst på torpedfartyg. Dessförinnan hade han ett par år deltagit i somrarnas militärledsarbete på Svensksund, varunder han förvärvade kunskaper och erfarenheter på detta område, som sedermera kommo till användning vid moderniseringen av militärleds nätet inom Karlskrona fästningsområde, ett arbete som till stor del utfördes av Warfvinge. Efter att åren 1914—1916 hava tjänstgjort som jagarofficer och chef på ett flertal torpedbåtar under den påfrestande neutralitetsvakten, kunde han på grund av därunder uppkommet magsår för en tid icke vi-

dare användas å torpedfartyg. Den nämnda åkomsten beredde honom upprepade svårigheter och många och långa voro dagar han tillbragte på sjukhus för dess vård. Någon klagan hördes dock aldrig. Även på sjukbädden visade han sitt vanliga goda lynne och den för honom utmärkande längtan tillbaka till sitt arbete.

Hans tekniska läggning och utbildning i samband med en klar blick för praktiska krav gjorde honom särskilt lämpad för verksamheten vid örlogsvarvens torpeddepartement, där han tjänstgjorde som torpedofficer under 8 år, varav 4 i Karlskrona och 4 i Stockholm, tills han efter att likaledes under 4 år hava tjänstgjort på torpedavdelningen i Kungl. Marinförvaltningen slutligen blev chef för torpeddepartementet vid Stockholms örlogsvarv 1928. Många förbättringar på torpedmaterielen liksom även förändringar i torpedexercisreglementet och andra föreskrifter beträffande torpedmaterielens handhavande med ändamål att göra dem bättre lämpade för den praktiska tjänstens krav tillkommo genom Warfvinges initiativ. Härtill bidrog i hög grad det förhållandet, att han genom ofta återkommande kommenderingar å torpedfartyg och vid torpedskolorna fick rika tillfällen att samla erfarenheter angående sjötjänstens krav, tillfällen som han med sin öppna blick för dessa krav var väl ägnad att tillvarataga. 1920 tjänstgjorde han första gången vid torpedskolan som instruktionsofficer samt därefter under tre år, 1923—1925, som äldste instruktionsofficer. Dessemellan hade han varit sjökommanderad som torpedbåtsdivisionschef 1921 och som jagarchef 1923. Torpedskolorna omfattade han med ett aldrig svikande intresse, och han bidrog i hög grad till den skjuttekniska utveckling som i samband med torpedmaterielens förbättring karakteriserade perioden 1920—26. Lämplig skjutplats för den tidens torpeder var södra Kalmarsund, och Bergkvara var då lämplig bas för våra torpedbåtar och äldre jagare. Platsen hade en varm förespråkare i Warfvinge, som fann den mycket lämplig ur utbildningssynpunkt, och som även arbetade, ehuru förgäves, för att giva den en permanent karaktär genom anskaffande av kolupplag, badhus, undervisningslokaler m. m.

Denna strävan framstår ganska naturlig för den som deltagit i torpedskolorna vid Bergkvara, och som därifrån bevarar ett minne av ungefär den art som här inledningsvis skisserats. Utvecklingen går emellertid i rask takt, Torpedernas skottvidder ökades alltmera, och jagarna växte i storlek tills Bergkvaraplatsen befanns för trång. Friare vidder krävdes, och redan 1930 förflyttades torpedskolan till området vid och utanför Stockholms södra skärgård, och därmed var Bergkvaratidens saga all. Den representerade emellertid en viktig etapp i den utveckling som ägt rum i samband med torpedskolornas förflyttning från de begränsade farvattnen i Karlskrona skärgård till det fria havet utanför Stockholms skärgård, och vid denna etapp var Warfvinge en av förgrundsgestalterna.

Under tjänstgöringen i marinförvaltningen togos hans erfarenheter och praktiska insikter i jagartjänsten i bruk för övervakande av nybyggnaden av jagarna Ehrensköld och Nordenskjöld vid Kockums varv och Götaverken. Som chef för torpeddepartementet vid Stockholms örlogsvarv åstadkom han en genomgripande modernisering av departementet med tillhörande verkstad. Han drev även på anskaffningen av den nya flytande torpedinsjutningsstationen, sedan han i vissa detaljer förbättrat dess konstruktion. Den har även antagligen i anslutning till hans förtjänster ifråga om dess tillkomst, erhållit namnet Otto.

Till kommandörkapten befordrades Warfvinge 1929, varefter han kvarstod i tjänst till den 16 juli 1931, då han på egen begäran erhöll avsked från sin beställning vid flottan. Det är icke ägnat att förvåna, att man från industriellt håll sökte förvärva en man med Warfvinges tekniska erfarenhet och praktiska läggning, och han fick på våren 1931 ett särdeles förmånligt erbjudande om framtida verksamhet vid akkumulatorfabriken Tudor. Med hänsyn till de dystra framtidsutsikterna för försvaret, så som de tedde sig för honom, men kanske även därför att han i sin nya verksamhet hade förhoppning att kunna upprätthålla förbindelsen med flottan och måhända även vara den till gagn, förefaller det ganska natur-

ligt, att han ansåg sig böra antaga det gjorda erbjudandet. För att förbereda sig för sin nya verksamhet bosatte han sig tillfälligt i Berlin, där han den 5 december blev överkörd och dödad av en lastbil.

Vid sin död hade Warfvinge ännu icke definitivt lämnat flottan, och det kan ju även ifrågasättas, om han icke på grund av de starka band som förenade honom med vapnet kommit att dit återvända. Vid hans bortgång förlorade därför flottan en högt skattad officer och kamratkretsen en av alla uppbyrens medlem. Otto Warfvinge omfattade sitt arbete med ett levande intresse, och gav med fulla händer ur sitt stora förråd av kunskaper och idéer utan tanke på egen fördel. En för honom särskilt utmärkande egenskap var hans rättrådighet, som i förening med en viss grad av bestämdhet gav honom en stark och helgjuten karaktär, ägnad att förskaffa honom allas aktning, och som gjorde honom till en god kamrat och trofast vän. I ord och gärning var han en fin och nobel man, och hans minne kommer alltid att framstå som ett exempel på en god officer, på en riddersman utan vank och tadel.

Gift sedan 1913 efterlämnar Otto Warfvinge sönerna Henrik och Kurt samt maka, född Benckert.

Axel August Meister.

Minnesteckningen författad av Kapten *Hjalmar Falk*.

Året 1730 inflyttade till Sverige från Pommern en medicus vid namn Fredrik August Meister, vilken 1768 dog såsom regementsfältskär vid Göta artilleriregemente. Dennes son Christian Meister blev löjtnant vid Flottan, där efter honom tre generationer av slakten skulle komma att tjäna: kommendörkap-

ten Adolf August, konteramiralen Johan Adolf Christian och kommendörkapten Allan Meister. Den nu bortgångne ledamoten av Kungl. Örlogsmannasällskapet, överste Axel August Meister var broder till den sistnämnde. Hans far, farfar och farfars far hade sålunda tillhört Flottan, och även på moder-net hade han traditioner häriifrån. Överste Meisters mor var nämligen född Nordenskjöld, och han var sondotterson till vice amiralen frih. Otto Henrik Nordenskjöld — flaggkaptenen i slaget vid Hogland och en av Örlogsmannasällskapets stiftare.

Axel Meister var född i Karlskrona 1865. Efter att ha avlagt studentexamen vid hemstadens läroverk ingick han 1883 såsom volontär vid Andra livgrenadjärregementet, där han också 1885 erhöll sin första officersfullmakt, och många år hade inte gått, förrän det var tydligt, att den unge arbetsamme officeren åt sig utstakat den karriär, som via generalstaben snabbt skulle föra honom fram till ansvarsfulla poster inom armén. Med synnerligen vackra betyg genomgick han 1888—90 krigshögskolan, blev sistnämnda år aspirant och 1893 löjtnant vid generalstaben, där han befordrades till kapten 1897 och till major 1904. År 1907 blev han transporterad till major vid Kalmar regemente, året därpå utnämndes han till överstelöjtnant vid Södra Skånska Infanteriregementet, och 1911 förordnades Axel Meister vid 44 års ålder till överste och chef för Karlskrona grenadjärregemente. Från denna sin befattning erhöll han avsked 1925.

Bland den mängd kommenderingar, som följt karriären, märkes en sådan till Würtenbergska grenadjärregementet Königin Olga år 1908. Av trycket har överste Meister utgivit **U**tvuddragen av den nya härordningen 1892 samt Neutrala staters plikter och rättigheter 1902.

Meister var kommendör av Svärdordens 1. klass; år 1909 blev han ledamot av Krigsvetenskapsakademien och 1913 korresponderande ledamot av Örlogsmannasällskapet.

Under några år av sin regementschefstid i Karlskrona tillhörde överste Meister stadsfullmäktige. Efter avskedstagandet

flyttade han till Stockholm, där han avled den 29 september i år. Han var gift med Carin Taube, dotter av generallöjtnanten Otto Fredrik Taube. Änkling sedan 1926 sörjes han närmast av två döttrar.

Såsom en liten egendomlighet må nämnas, att, då undertecknad i våras vistades i huvudstaden, uppsöktes jag en dag av överste Meister, som då var sysselsatt med att för Örlogsmannasällskapet nedskryva en minnesteckning över sin företrädare i tjänsten generalmajoren Christofer Lemchen, och som nu begärde några detaljupplysningar. Föga kunde jag då ana att till den dag, då överste Meisters minnesruna över general Lemchen inför Örlogsmannasällskapet skulle föredragas, även hans egen runa skulle ristas —

Det må framhållas, att det i mer än ett hänseende var ytterst krävande att såsom chef för Karlskrona grenadjärregemente efterträda en man sådan som Christofer Lemchen. Och alldeles särskilt krävande måste detta bli för Axel Meister, vilken till hela sin läggning var företrädarens motsats. Lemchen var skolad och utbildad i trupptjänst — Meister vid skrivbordet; Lemchen var en kraftnatur, som format sig själv — Meister hade rigoröst noga anpassat sig efter den tidens militärt legaliserade mall; Meisters auktoritetstro var hos Lemchen vantro; Lemchen saknade sinne för detaljer — Meisters grundlighet fordrade ett inträngande i allt.

Det var som sagt ingen lätt uppgift för denne teoretiskt utomordentligt skicklige officer att övertaga chefskapet över ett regemente, som uppsatts och danats efter Lemchens från all reglementstro fullständigt frigjorda idéer. Men med en energi, som hos alla måste väcka beundran, satte han sig in i och till sin uppgift, och rättvisan kräver det oförbehållsamma erkännandet, att överste Meister i sin strävan att föra sitt regemente framåt utan tvekan följde de huvudlinjer, som av företrädaren utstakats. Han fick också tillfredsställelsen att bl. a. i Rosenholmsfältens förvärvande och regementets utökning med en tredje bataljon se sitt arbete i fullföljandet av företrädarens planer krönas med framgång. Att till en del verket sedan ra-

serats berodde på förhållanden, vilka varken han eller någon annan på den chefsposten kunnat bemästra.

När under orosdagarna i augusti 1914 Karlskrona grenadjärregemente sattes på krigsfot, skedde detta enligt samstämmigt vittnesbörd med en erkännansvärd precision, och hedern härav måste främst tillskrivas överste Meister, som under dessa dagar knappt gav sig ro till en timmes vila. Han var med överallt, räckte till för alla, organiserade och ordnade. Här fick han ett tillfälle att i praktiken omsätta sina omfattande teoretiska kunskaper i avseende på organisation och de mobiliserade förbandens användning. Att han med heder skilde sig från den krävande uppgiften, därom äro vi alla ense.

Axel Meister var egentligen ingen truppkarl. Dels hade hans arbete koncentrerat sig till stabsexpeditionerna, och dels låg hans kynne knappast för trupptjänsten. Han hade gedigna taktiska kunskaper och ett tränat taktiskt omdöme, men han omsatte allt detta bättre vid krigsspelskartan än ute i terräng.

Helt få människor ha säkert så som överste Meister uppgått i sitt arbete. Han gav sig fullt åt sin tjänst och unnade sig liten vila och få förströelser. Ett litet betecknande drag: Under den tid jag tjänstgjorde såsom regementskvartermästare skulle vi en gång ha en rekognoseringsövning i västra Blekinge; av någon anledning mötte det svårigheter att få det erforderligt antal hästar, och bilar stodo ej till förfogande. Jag föreslog då, att officerarna skulle utrustas med velocipeder, men det kunde inte gå för sig, ty — regementschefen själv kunde dessvärre inte åka cykel. Han hade dock varit ung officer omkring sekelskiftet, då cyklarna redan nära nog hörde till subalternernas personliga utrustning. Törhända kunde jag icke riktigt dölja min förvåning — överste Meister ansåg sig nämligen böra ge mig en förklaring: »Jag har helt enkelt aldrig haft tid att lära mig cykla».

Så var det nog också — arbetet tog honom helt. Utan prut gav han sig själv åt plikt och tjänst!

Välvilja var ett grunddrag i överste Meisters karaktär, och med den största välvilja omfattade han också personalen

vid sitt regemente allt ifrån sin närmaste man ned till yngste trumslagarepojken. Axel Meister besatt en för en regementschef helt säkert ganska enastående kännedom om sina underlydande och deras förhållanden i och utom tjänsten.

Sant är, att överste Meister i mycket saknade den resning, som imponerar. Men han var en djupt kunnig officer, en utomordentligt arbetsam pliktmänniska samt en chef, som ständigt strävade efter att göra det bästa för sitt regemente och sina underlydande. Aktat lever också hans minne!

Riksförsvarets ledning.

Anförande å Kungl. Örlogsmannasällskapets högtidsdag av Sällskapets ordförande Hedersledamoten *de Champs*.

Då jag på Kungl. Örlogsmannasällskapets högtidsdag år 1928 nedlade ordförandeskapet, berörde jag frågan om krigsmaktens högsta ledning. Jag sökte därvid påvisa, hurusom den »*större enhetlighet och planmässighet i organisation och utförande*», som, enligt uttalande i proposition n:r 359 till 1919 års riksdag, skulle bliva en följd av lant- och sjöförsvarsdepartementens sammanslagning till ett försvarsdepartement, i själva verket avsåg att åvägabringa *en enhetlig och koncentrerad partipolitisk högsta ledning av riksförsvaret, inför vilket krav den militära sakkunskapen i största tänkbara utsträckning sköts åt sidan*. Den »enhetliga och planmässiga ledningen» fick icke vid sin sida erforderlig fackkunskap för regeringsrendenas beredning och föredragning, och en önskvärd närmare förbindelse mellan departementschefen och försvarets centrala myndigheter åvägabragtes ej.

I åtskilliga utredningar och betänkanden hade dock framgållits, att endast det intima och personliga samarbetet mellan departementschefen och fackkunskapens män kunde utgöra en borgen för gott arbetsresultat. Detta kunde svårligen bliva fallet, så länge denna fackinsikt icke fanns representerad i departementschefens eget verk. Den på departementet ankommande behandlingen av ärendena komme att ske huvudsakligen ur konstitutionella, allmänt administrativa och formella synpunkter, varvid fackkunskapens krav blevo tillbakasatta. De av de departementalsakkunniga på dessa grunder före-

slagna generalinspektörerna, vilka inom vardera försvarsgruppen skulle verka sammanhållande och samtidigt tillförsäkra chefen för försvarsdepartementet erforderlig militär sakkunskap, avfärdades i propositionen med den motivering, att man »*icke utan skäl kunde befara, att den sålunda föreslagna anordningen med en generalinspektör såsom chef för vardera kommandoexpeditionen skulle vara ägnad att framkalla den dualism i försvarsväsendet, man genom försvarsdepartementens sammanslagning velat förebygga*».

Särskilt från sjömilitärt håll framställdes tungt vägande erinringar, grundade på den uppfattning, att den gemensamme försvarsministern — vare sig han vore civil eller militär — icke skulle kunna behärska det betydande verksamhetsområde, som ett försvarsdepartement omfattade. Beträffande dessa farhågor, framhölls i propositionen, att de »*kunde äga visst berättigande under den tid, då cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen liksom övriga departementschefer vore mera att betrakta såsom fackministrar än som ledamöter i en politisk regering. Men sedan utvecklingen alltmer gått i den riktningen, att regeringens ledamöter i väsentlig mån utses med hänsyn till det politiska läget, måste facksynpunkten träda tillbaka*». Då det i nu återgivna uttalande talas om »politik» och »politiskt läge», torde jag inför detta sällskap knappast behöva framhålla, att därmed icke menas *utrikespolitik*, vilket ju eljest kunde synas naturligt, då det gäller riksförsvarets ledning, utan *partipolitik*, vilket i våra dagars Sverige alltså lär anses långt betydelsefullare!

Den 1920 genomförda sammanslagningen av dåvarande lant- och sjöförsvarsdepartement till ett gemensamt försvarsdepartement medförde sålunda den mest tänkbara koncentration och enhetlighet av ledningen och beslutanderätt i försvarsministrernas hand men ingen förändring i försvarets centrala ledning och förvaltning i övrigt. *Bästa beviset för denna enhetliga lednings maktfullkomlighet är genomdrivandet av 1925 års försvarsbeslut mot samtliga marina och militära myndigheters uttalanden.*

Att försvarets ledning icke främjats genom 1919 års beslut torde numera vara en allmänt delad uppfattning. Kungl. Maj:t har också upprepade gånger — såväl 1925 som 1926 och 1928 — bemyndigat chefen för försvarsdepartementet att tillkalla sakkunniga för utredningar rörande förbättrad organisation, men dessa uppdrag avsågo endast förvaltningsorganisationen vid arméns truppförband och flottans stationer samt den centrala förvaltningen inom försvarsväsendet, varvid utredningen, vad marinen anginge, borde utvidgas till att omfatta frågan om organisationen av överstyrelsen i dess helhet.

Frågan har sedermera två gånger — 1929 och 1930 — förelagts riksdagen i form av proposition, varvid Kungl. Maj:t bl. a. framhållit följande: »Den nuvarande organisationen av försvarsväsendets centrala ledning och förvaltning är i flera avseenden icke tillfredsställande. De förefintliga olägenheterna äro i främsta rummet att tillskriva den brist på koncentration och enhetlighet, som kännetecknar den rent militära ledningen — med ett mycket stort antal direkt under Konungen lydande myndigheter — men de göra sig märkbara även beträffande förvaltningen». »Så länge hären och marinen var för sig representerades av departementschefer, som vore fullt förtrogna med sina respektive försvarsgrenar, framträdde berörda brister icke så tydligt, eftersom de många trådarna inom varje försvarsgren sammanlöpte uti den ett faktiskt chefskap utövande militära departementschefens hand. I viss mån redan genom tillkomsten av civila chefer för lant- och sjöförsvarsdepartementen, men alldeles särskilt med genomförandet från och med den 1 juli 1920 av den nya departementalindelningen hava förhållandena gestaltat sig annorlunda. Visserligen har sistnämnda förändring medfört större enhetlighet i så måtto, att de olika försvarsgrenarna erhållit en gemensam representant i regeringen, men samtidigt har bristen på koncentration inom var och en av försvarets båda huvudgrenar gjort sig mera märkbar. Vid sammanförandet av försvarsgrenarna under ett gemensamt departement har vidare den frågan förblivit olöst, huru de särskilda försvarsgrenarna böra på lämpligt sätt sammanknytas i de avseenden, där ett samarbete

den emellan vore påkallat vid ärendenas förberedande behandling, ävensom vid deras avgörande i de fall, då de icke äro beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Härtill kommer, att under krig, då hela försvarsväsendet och därmed också organisationen av dess ledning och förvaltning sättas på avgörande prov, framträder på ett helt annat sätt än under fred behovet av en samlad ledning med även andra uppgifter än dem, som kunna ankomma på departementschefen».

»Enligt regeringsformen äger Konungen högsta befälet över krigsmakten till lands och sjöss. Utgår man, såsom beredningen synes hava gjort, från att av nyss nämnda skäl i krig borde finnas en under Konungen i dennes berörda egenskap ställd befälhavare för hela krigsmakten med vidsträckt befogenhet även med avseende å förvaltningen, kunde, med hänsyn till att fredsorganisationen i möjligaste mån bör ansluta sig till krigsorganisationen, ifrågasättas, om icke en dylik befälhavare borde finnas redan i fred. Emellertid är ju behovet under krig av en under Konungen stående högste befälhavare för hela krigsmakten beroende av, huruvida Konungen finner för gott att själv övertaga den direkta krigsledningen eller icke. Därjämte kan det, såsom ock beredningen framhållit, befaras, att en organisation av försvarsledningen i fredstid med en särskild högste befälhavare för hela krigsmakten under Konungens överbefäl skulle medföra stora svårigheter och olägenheter av skilda slag. Den enhetlighet mellan försvarsgrenarna, som — utöver vad som vunnits genom de förutvarande båda försvarsdepartementens sammanslagning till ett departement — är erforderlig, synes därför böra förverkligas på andra vägar —».

Kungl. Maj:ts delade den av beredningen uttalade uppfattningen, att frågan om tillskapandet redan i fredstid av en under Konungen ställd högste befälhavare, med befäl över hela krigsmakten, bör lämnas å sido, och anknöt därtill följande uttalande: »Då emellertid varje ändamålsenlig organisation av försvarets centrala ledning måste bygga på att i spetsen förvar och en av försvarsgrenarna i rent militärt hänseende sättes en med försvarsgrenen i fråga fullt förtrogen chef, måste

man på andra vägar än genom förenandet av de olika försvarsgrenarna under gemensam befälhavare söka åstadkomma samarbete och sammanhållning».

Den gemensamma försvarsministern fyller sålunda — enligt regeringens uttalande — icke dessa krav.

En för ledningen i första hand ansvarig chef för varje försvarsgren borde — enligt 1930 års proposition — under Konungen utöva *dels* högsta befälet i fredstid över försvarsgrenarnas militära personal och förband, *dels* den direkta ledningen av det militära krigsförberedelsearbetet, särskilt det operativa, jämte övervakandet av utbildning och övningar samt dessas planläggning, *dels* ock ledningen av materiella förberedelsearbetet. Slutligen borde han normelt böra avses att under krig bekläda befattningen såsom general- respektive marin-stabschef i högkvarteret. Hans inflytande på förvaltningen skulle avse dess verksamhets avpassande till det rent militära krigsförberedelsearbetet.

Vid utövningen av sitt ämbete skulle chefen för marinen — respektive armén — biträdas av marinstaben — respektive generalstaben. Han ägde jämväl — då så erfordras — påkalla biträde av vederbörande förvaltning.

Av ovan återgivna uttalande till tvenne på varandra följande riksdagar torde oförtydligt få dragas den slutsats, att Kungl. Maj:ts 1929—1930 erkänner, att den organisation, som, enligt 1919 års proposition och beslut, skulle giva försvaret *enhetlighet i beslut och utförande*», på intet sätt motsvarar, vad som ställts i utsikt. I stället framhålles nu, att *»brist på koncentration och enhetlighet kännetecknar den rent militära ledningen*». Men chefen för försvarsdepartementet skulle ju naturligt avgöra *alla* på departementet ankommande frågor, *»både civila som militära! Den brist, som nu i tvenne regeringspropositioner konstaterats, härrör sålunda ingalunda av brist på enhetlighet och koncentration utan av brist på samsamhet inom försvarsdepartementet och dess alltför stora arbetsbörda, d. v. s. för långt driven koncentration. Genom försvarsdepartementets sammanslagning ville man ju »förekom-*

ma dualism i försvarsväsendets ledning!» Nu åter framhålles »behovet av en samlad ledning med även andra uppgifter än dem, som ankomma på departementschefen». Men en sådan ledning vid sidan av departementschefen inför ju åter den så fruktade »dualism», som förut andragits som skäl mot sakkunskapens införande inom departementet!

Det synes vara på tiden att söka skingra den synvillan, som förespeglas av det bestickande, ständigt upprepade talet om »enhellighet». Ett sammanförande av likartade element, som genom sin natur äro ägnade att så att säga »kugga in» i varandra, att samarbeta i ett gemensamt system under enahanda förutsättningar, innebär en nyttig kraftkoncentration, med möjlighet att utvinna större effekt än om varje element får verka självständigt. I annat fall innebär sammanfogandet en avgjord effektförlust, i det att ett element hindrar eller förminskar ett annat elements utnyttjande.

Marinen och armén uppvisa ytterst få likheter beträffande de organiserade styrkornas beskaffenhet, verksamhetsfält, rörelseförmåga och beroende av naturhinder av olika slag, operationernas mål och utförande m. m. Framförallt äro olikheterna i stridskrafternas strategiska uppgifter av avgörande betydelse. *Flottan och dess flygstridskrafter kunna och böra föra offensiv krigföring utanför landets gränser.* Armén kan i regel *icke övergå till någon offensiv förrän fienden redan står på svensk mark!* Det skulle innebära ett olycksbringande missstag, att, vid ordnandet av den operativa krigsledningen utgå från en närmare förbindelse mellan de båda vapnen.

Det förtjänar i detta sammanhang att omnämnas, att i februari 1932 bildades i Frankrike ett gemensamt försvarsmi-
nisterium, men man fann situationen fullständigt ohållbar. Redan efter 4 månader — i juni samma år — återgick man till den föregående tredelningen! »Erst wägen — dann wagen» plägade von Moltke säga. För att våga kräves blott *en* man, men för att våga *rätt*, kräves i regel först övervägande av fleral! Det är tur när misstagen rättas utan dröjsmål!

Då emellertid Kungl. Maj:ts senaste framställningar rör-

rande försvaerts ledning icke länt till annat resultat än till-
sättandet av en ny försvarskommission, lärer väl denna icke kunna underlåta att taga ståndpunkt i denna högst betydelsefulla fråga. Under tiden hava emellertid vissa inlägg i pressen, synbarligen emanerande från lantmilitärt håll, yrkat på ännu en enhetlig, näst högsta och till hälften osakkunnig militär ledning, en ledning, som, under nuvarande civila försvarsmi-
nister, *icke förmår med sakkunskap sammanknyta mer än överstyreelseorganen inom den försvarsgren, han själv tillhör.* Den ena försvarsgrenen skulle härigenom — medvetet eller omedvetet — givas företräde, då det gällde att avgöra, var *lyngdpunkten* skulle förläggas såväl ifråga om organisation som maktmedlens utnyttjande i försvarets tjänst.

Innan jag närmare ingår på denna fråga torde med några ord böra beröras sammanhanget mellan politiken och försvarsväsendets mål och medel jämte dessas utnyttjande.

Ett lands försvarsväsende, riksförsvaret, dess organisation i fred och utnyttjande i krig har *aldrig* varit och är numera mindre än någonsin tillförne en krigsmaktens egen angelägenhet. Dess organisation måste redan i fredstid anpassas efter de förutsättningar och mål, som rikspolitiken uppställer och de för dess ernående erforderliga insatserna. Det är nödvändigt att härvid framhålla det synnerligen intima samband och den ständiga växelverkan, som förefinnes mellan politiska mål och militära uppgifter. Ingen fredsstrategi — utöver den rent spekulativa — är tänkbar, såvida icke de sannolika motståndarna äro kända och de politiska målen klarlagda. »Utan god politik är det föga utsikt att föra ett lyckligt krig». (von der Goltz.) Det blir först genom politiken, som de militära uppgifterna kunna inriktas på konkreta, bestämda fall. Ty ur det politiska läget hämtar strategien många av de element, som medgiva dess uppbyggande redan i fredstid såsom noggrann kännedom om motståndaren, hans politiska förbindelser och mål, hans hjälpkällor av alla slag, hans moraliska tillstånd

och svaga punkter med ett ord allt, som måste tagas i övernående vid en målmedveten krigsförberedelse. Det blir sedan fredsstrategiens uppgift, att så planlägga operationerna, att dessa snabbast och med minsta offer leda till önskat resultat.

Utgången av en väpnad konflikt blir i hög grad beroende av de principer, som varit ledande för dessa förberedelser. Ty ingenting kan uppväga det under fredens lugn bedrivna trägna och metodiska arbetet. Endast detta kan lämna en fast och bred grund, som förmår mottaga de tillbyggnader, vilka kunna bli en följd av politikens och krigets skiftande växlingar.

Möjligheten till att kunna följa strategiens grundregel, att insätta största kraft på den avgörande punkten, beror i grunden på huru regeringen skött sin sak. Detta förhållande understryker det intima samband, som förefinnes, särskilt mellan de första strategiska dragen och regeringens politik.

Bristande förutseende åsamkar alltid tidsförlust och tidsförlust betyder minskade möjligheter i fråga om uppgifternas lösande och ett försvagande av krigföringens energi. Förlorad tid är för alltid förlorad. Goda förberedelser åter möjliggöra snabba beslut och tidsvinst över motståndaren, rätt använd, bringar ofelbart initiativet i min hand, vilket utgör första och viktigaste målet vid alla krigsföretag. Den, som i krig vinner tid, blir strategiskt en rik man.

Alexander den store har sagt, att orsaken till hans många och stora framgångar låg i den livliga verksamhet, han visste att utveckla. Detsamma kan sägas beträffande Napoleon. De förlorade aldrig någon tid.

Även ur rent finansiell synpunkt är det metodiska förberedelsearbetet i fredstid av den största betydelse. Ty, att först vid en plötsligt inträdande krigsfara söka avhjälpa förefintliga brister i krigsförberedelserna har alltid visat sig vara en mycket dålig ekonomi. Därpå giver historien många exempel.

Riksförsvarets insättande och utnyttjande genom kriget är — enligt Clausewitz — icke en politisk handling utan ett politikens redskap, som fortsätter att upprätthålla de politiska

förbindelserna, ehuru med andra medel, varvid pennan utbytes mot svärdet. Det innebär en våldsakt, avsedd att påtvinga motståndaren den egna viljan, om så erfordras, med hjälp av *alla tillgängliga andliga och materiella krafter*.

Clausewitz uttalande har i högsta måtto bekräftats av världskrigets erfarenheter.

Ty försvarsväsendet i stort — riksförsvaret — omfattar numera långt mera än den egentliga, organiserade krigsmakten, och det nutida kriget inskränker sig icke till att vara en huvudsakligen politisk-militär angelägenhet. Det har, med dess många växlande former och uttryck blivit en hela nationen omfattande uppgift, som kräver upprätthållandet av dess fulla själsstyrka under anspännandet av den yttersta kraftutveckling på alla områden och över hela linjen. Alla maktmedel och möjligheter beträffande politik-, försvars- och finansväsende, industri, handel och sjöfart, näringsliv och folkushållning, rättsväsende och inre ordning, kommunikationer, press och underrättelseväsende, upplysningsverksamhet och propaganda m. m. måste underordnas riksförsvaret i kampen mot samma mål. Stridsfronten utsträcker sig till att omfatta hela nationen och dess liv. Den blir därmed känsligare och ömtåligare samt lättare utsatt för störande rubbningar. Varandra närliggande verksamhetsområden måste därför sammanföras under sakkunnig, ständigt verksam ledning, som är beredd att följa och möta alla skiftningar och som till sitt direkta förfogande äger de organ, vilka i fredstid handlägga motsvarande ärenden. På så sätt uppdelas riksförsvarets front i avsnitt, sorterande under de olika statsdepartementen och, vad den »inre fronten» beträffar, med vederbörande statsråd som chefer.

Under dylika förhållanden torde det vara uppenbart, att kriget i stort icke kan förberedas, överblickas och ännu mindre leidas från ett av dessa frontavsnitt, av en departementschef eller en högste befälhavare. Krigets organisation och genomförande blir en hela nationen berörande angelägenhet, vars ledning icke kan och icke får utövas av något annat organ än

landets ansvariga regering med samtliga trådar sammanlöpan-
de — under Konungen — i statsministerns hand. Detta in-
nebär, att i konselj skall bestämmas på vilket eller vilka stats-
departement, de olika uppgifterna falla. Den militära krigs-
ledningen, som inom regeringen med nu gällande organisation
företrädes av försvarsministern, utgör sålunda blott en del av
den samfällda krigsledningen; blott ett frontavsnitt, — ehuru
ett mycket betydelsefullt sådant — ty dess verksamhet omfat-
tar, förutom viktiga delar av den inre fronten, *hela den yttre
fronten*.

Här, flotta och flygvapen — d. v. s. den »yttre fronten»
underställd den *operativa krigsledningen* — hava städse sina
rötter i hemlandet. De draga därur den näring, som möjlig-
gör deras kraftutveckling. De kunna *erhålla*, men icke *fram-
bringa* vad de behöva. Krigföringens kraft vilar sålunda i
stor utsträckning på hemorten och dess *administrativa krigs-
ledning*. Sistsnämnda krigsledning åter sönderfaller i en mi-
litär och en civil del.

Den *militäradministrativa* delen utövas av samma myn-
digheter som i fredstid d. v. s. regeringen och särskilt dess
försvarsdepartement i samråd med den operativa krigsled-
ningen och med biträde av försvarsverkets överstyrelser och
högre myndigheter. Dess uppgifter bliva i stort sett av sam-
ma art som hittills varit fallet, *ehuru ett intimare och mera
omfattande samarbete blir nödvändigt såväl beträffande un-
derlydande myndigheter som andra statsdepartement*.

Den *civiladministrativa* krigsledningen åligger — såsom
förut framhållits — att vid sidan av och i samarbete med den
militära krigsledningen, såväl den operativa som den admi-
nistrativa — tillgodose alla de krav och ställa till förfogande
alla de medel, som den utomordentliga påfrestningen fordrar.

Den *militär-strategiska* eller *operativa* krigsledningen om-
fattar de organiserade styrkornas fördelning på olika vapen-
slag och deras användning i stort vid olika krigsfall.

Innan man kan bedöma, huru krigsmaktens operativa led-
ning bör organiseras, måste man först klargöra, *vad som skall*

ledas. Detta åter blir beroende av de *mål*, som politiken vid
olika krigsfall uppställer. Dessa mål böra vinnas med största
snabbhet i förening med minsta möjliga uppoffringar. Det
som skall ledas bestämmas sålunda av svaret på frågan: *vilket
eller vilka vapenslag och vilka stridsorganiserade styrkor ägna
sig bäst för uppgiften? Vilka äro då dessa uppgifter?*

Politikens mål äro *positiva* eller *negativa* — i allmänhet,
ehuru icke alltid, motsvarande *offensiva* eller *defensiva* —
allt eftersom motståndaren skall tvingas till eftergifter eller
det gäller att förhindra ett intrång till vår skada. I sistnäm-
da läge kräver ofta ett negativt mål en offensiv politik. Det
egna landets utrikespolitiska orientering och militär-strategi-
ska belägenhet hava hittills haft avgörande inflytande på poli-
tikens mål, och vad vårt land beträffar, har väl ingen tvekan
varit rådande, beträffande dess allmänt negativa läggning.
Men med vårt inträde i nationernas förbund kunna även oss
helt ovidkommande intressen bliva av avgörande betydelse.
Vi äga framdeles icke alltid att bestämma, huruvida politikens
och krigets allmänna karaktär blir offensiv eller defensiv. Vil-
ket som än blir fallet, *måste alltid den offensiva andan upp-
rätthållas och operationernas planläggning och genomförande
sträva mot ett övergående till offensiven*.

För ett land, som till övervägande del gränsar mot havet
och vars landgränser, *med nuvarande politiska läge*, sannolikt
icke äro hotade av angrepp, måste de flesta försök att med
våld betvinga oss komma över eller försiggå på havet.

Besitta vi i förhållande till motståndaren herraväldet på
detta hav, flyttas våra gränser intill hans strand, initiativet
ligger helt i vår hand och vårt land förskonas från att bliva
Krigsskådeplats. Operationerna överflyttas, därest politiken
så kräver och det låter sig göra, till främmande land. Även
en *negativ* politik medgiver i detta fall en *offensiv* krigföring.
»När fienderna vilja krig, låt dem själva bestå krigsskådeplat-
sen» är ett av den store strategen Gustaf II Adolfs uttalanden.
Kalmarkriget hade i det fallet givit honom hårda erfarenheter.
Ligger åter detta herravälde helt i motståndarens händer, in-

sätter han sitt angrepp mot vårt land när, var och hur han helst behagar. Han kan välja ett nära nog obegränsat antal anfallspunkter, och transporterna över havet kräva intet skydd. Hans flygbaser flyttas intill våra kuster och härens gruppering för motangrepp kan lätt följas och landstigningspunkten väljas därefter. I ett sådant läge, då vi sakna tillfälle att göra oss gällande på havet, är motståndaren — frånsett flygvapnets begränsade möjligheter varom mera nedan — *oåtkomlig för angrepp utanför våra gränsvatten*. Mot handelsförstöring, sjöförbindelsernas avbrytande, kushärjningar och trupptransporter till svenska öar och fastland stå vi i ett sådant läge maktlösa. Initiativet ligger helt i motståndarens hand och defensiven — *i de fall den får tillfälle att ingripa* — kan icke slutgiltigt grupperas och än mindre operativt, göra sig gällande, *förrän motståndaren redan förlagt krigsskådeplatsen inom våra egna gränser*. I detta läge äro såväl positiv politik som offensiv krigföring uteslutna. *Motståndaren kan nå sitt mål, utan att krigsmakten ens kommer till användning!*

Ovan skisserade situationer hänföra sig till gränsvallen. Mellan dessa finnas rum för en mångfalld skiftningar, i vilka stridskrafterna till sjöss äro mer eller mindre dominerande. Men gränsvallen bekräfta dock — vad vårt land beträffar — sanningen i påståendet, att *»ett land måste hava en flotta, som motsvarar dess politik»*. *Utan flotta ingen politik och ingen offensiv krigföring*. Alla våra stora ledare hava varit medvetna härom. Och i dessa sista dagar, då vi ärat minnet av vår störste konung, är det i sanning en vederkvickelse att erinra sig några uttalanden, fällda av honom, hans store kansler, medlemmar av rikets råd m. fl.

Efter den förödmjukande freden i Knäred och med danska krigets bittra erfarenheter i friskt minne, beklagade rådet år 1615, att *»skeppsflottan, på vilken all riksens välfärd synes hänga, är i förledna krigstider mycket avsigkommen och förminskad»*.

I rådsprotokollet för den 27 oktober 1629 förekommer följande uttalande, som tillskrives Gustaf Adolf: *»Med dessa*

48 örlogsskepp kan Östersjön, nogsamnt utan invidia, försvaras, tyska hamnarne stoppas och ingen tysk hel flotta i 40 år uppkomma. — Stupa vi än alla i Tyskland, äro likväl svenskarna i Sverige oskadde, då de ju hava sina 30 örlogsskepp —.»

Två veckor därefter — den 10 november 1629 överlägger rådet rörande Sveriges deltagande i tyska kriget. Konungen gör därvid följande uttalande: *» — — Östersjön (måste) för all ting göras säker — — —.»* *»Havets tryggande måste jag (ensam) övertaga (om danskarna draga sig ur spelet) — —.»*

Den 4 maj 1630 uttalar sig Konungen i rådet i samma fråga: *» — — Fundamentet till kriget är vår säkerhet (på Östersjön). — — om vår securitet skall vara försörjd, måste hon vara uti vår makt, och icke uti fiendens händer. — —»*

»Såvitt jag kan besinna», skriver Axel Oxenstierna i ett underdånigt betänkande den 8 januari 1631, *»tyckes mig vara av nöden, att Eders Maj:t före all ting beflitar sig om att skaffa sig en mäktig flotta till sjöss av goda skepp och särdeles till stort antal för att vara mästare i alla vinklar och vrår i Östersjön, och att man sjöfolket och det som till sjöss brukas framför alla andra väl, rikligt och rikligen underhåller, så att de både kunna sköta sin tjänst med lust och behålla hälsan, även om man därför skulle nödgas hålla ett eller två regementen mindre till lands»*.

I sin första officiella skrivelse till rådet efter konungens död yttrade Axel Oxenstierna, den 14 november 1632, att *»flottan, som är Sveriges styrka, bör med all makt förfärdigas och göras till reds så mycket någonsin ske kan»*. Oxenstierna, som då befann sig i Tyskland och säkerligen påverkades av krigets dramatiska händelser, var en alltför betydande statsman för att icke inse, att *kriget i Tyskland ytterst vilade på terraväldet i Östersjön*. I svarsskrivelsen till Axel Oxenstierna den 7 januari 1633 återfinnes följande uttalande av rådet: *»Uti flottan består näst Gud fäderneslandets konsevation och främjelse»*.

Rikskanslern påminte i rådet den 6 september 1641 *»vad salig Kungl. Maj:t uti sin sjukdom av ett skott i Preussen svårade, när H. Maj:t blev tillfrågad, vad som vore att göra, näm-*

ligen: 1:o att de skulle bjuda till att hålla, så länge som möjligt vore, platserna i Preussen och det yttersta; 2:o därest det icke kan ske, utan de måste allt förlåta, så sade sällig Kungl. Maj:t, att de (skulle) hålla flottan färdig och lägga sig själv inne för svenska klipporna och leva i landet sig emellan ense, så skulle ingen lätteligen dem antasta med profit».

I december 1643 besatte Lennart Torstensson hela Jylland upp till Skagen. Det gällde att hastigt komma över till Fyn, innan Lilla Bält spärrades av danska krigsfartyg. Men Kristian den IV fick i tid dit ett par örlogsskepp, några jakter och bevärade roddbåtar. Torstenssons alla försök att nå den blott 1 km. avlägsna stranden misslyckades. Det blev i stället danskarna, som från sjön överraskande anföllo de svenska posteringarna, än här än där. Den 10 januari 1644 skrev Torstensson från en färja, som trafikerade Middelfartsund: »Hade vi haft 4 prämar, när vi kommo hit, skulle vi nu varit på Fyn». Det var blott 1,000 m. vatten, som låg mellan honom och målet! Vattnet mellan Sveriges fastland och Gotland är vidare!

Då Gustaf den III:e nära 150 år senare stod i begrepp att börja kriget mot Ryssland, avgav, den 3 mars 1788, dåvarande överamiralen i Karlskrona Greve C. A. Ehrensvärd sin märkliga underdåniga P. M., i vilken det bl. a. heter: »Som flottan är den som hotar på längsta hållet, som mest tjänar i ett alliansverk och som flottan är därigenom det verktyget krig och fred mest grundar sig på, är en flotta huvudsaken för Sverige».

Slutligen ett exempel från vårt sista krig. Då marskalk Bernadotte i början av mars 1808 stod i begrepp att med 20,000 fransmän och spanjorer övergå till de danska öarna och därifrån i förening med danska hären anfälla Skåne, hindrades hela planen av två engelska skepp, som uppträdde utanför Nyborgs fjord den 10 mars 1808. Von Raeder säger härom i sitt verk »Danmarks Krigs- og Politiske Historie», Del II, pag. 381, 392—393:

»— — — däremot var Konungen medveten om, att två mindre engelska krigsfartyg sedan den 10 mars hade sin sta-

tion i Bältet och lagt sig utanför Nyborgs fjord, och kunde således förhindra passagen och den allierade arméns övergång av Bältet. Dessa två engelska krigsfartyg hörde till den vid Göteborg infrusna engelska eskadern, och blevo, på landshövdingens och överkommendantens, Baron von Carpelans enträgna framställningar om bistånd, befriade ur isbandet och avgingo genast till Stora Bält, varest de i sanning gjorde Sverige en oberäknelig nytta, genom att förhindra den fransk-spanska arméns möjliga övergång av Stora Bält och därmed rimligtvis alldeles tillintetgöra det tilltänkta angreppet på Sverige». Och vidare: »— — — men det offensiva krig, som Danmark haft i sinnet att föra med hjälp av den allierade fransk-spanska armén, måste på grund av de engelska krigsfartygens förefintlighet i Stora Bält, där de förhindrade dessa truppers övergång till Själland uppgivas, när den danska armén utan sådan hjälp varken var förberedd, organiserad eller stark nog för att företaga en landstigning i Skåne».

I sammanhang med uttalanden här ovan rörande trupptransporter till och mellan de danska öarna omnämndes Gotland. Dess försvarsfråga har under de senare åren upprepade gånger varit föremål för pressdiskussion, av vilken i allmänhet framgått att man funnit det anmärkningsvärt, att 1925 års försvarsorganisation nedlade öns befästningar och decimerade dess inneboende rörliga försvarskrafter. Samtidigt reducerades försvarskraften hos våra örlogsbaser i Östersjön, under det att övre Norrland och vårt nordliga gränsförsvar mera voro föremål för statsmakternas särskilda omtanke. Samtidigt har man med rätta framhållit, hurusom det genom världskriget förändrade militärpolitiska läget gjort Östersjöområdet till vårt viktigaste försvarsområde. Till följd härav skulle Gotlands försvarsfråga nu vara vårt viktigaste försvarsproblem.

Gotlands stora betydelse kan förvisso icke förnekas, men dess försvarsfråga är en detalj i ett större sammanhang och kan icke lösas separat. Även med det starkaste lokalförsvar kan i längden vårt herravälde över ön ej upprätthållas i striden mot överlägsna lantstridskrafter, såvida vi icke förmå till-

kämpa oss herraväldet i Gotland omgivande farvatten. »Den, som äger havet, äger landet» är ett påstående, som icke alltid äger fullt berättigande, ty, då det gäller fastlandsområden, kan herraväldet på havet icke under alla förhållanden komma till sin rätt. *Men beträffande kampen om havomflutna är detta (von Wislicenus') uttalande aldrig vederlagt.* Gotland ingår såsom en synnerligen betydelsefull länk i vår *yttre front* — *Östersjöfronten* — en sjöfront, som sträcker sig över linjen Ålands hav — Stockholms skärgård — Gotland — Karlskrona skärgård — Öresund, med primära baser i Stockholms skärgård och Karlskrona samt sekundära stödpunkter i Smålands skärgård, Fårösund och Malmö. Betydelsen av denna frontlinje har alltid varit framträdande, men efter världskriget har dess värde otvivelaktigt i hög grad ökat. *Dess offensiva försvar påvilar helt flottan och luftstridskrafterna*, under det att det defensiva försvaret av dess baser huvudsakligen tillkommer kustartilleriet och armén. Försvaret av Östersjöfronten kommer sålunda att i sig innefatta Gotlands försvar. Något avskiljande av Gotland i försvarshänseende är icke möjligt. Men samtliga baser och viktigare stödpunkter, bland de senare särskilt Fårösund, måste stärkas, så att de förmå fylla sina uppgifter beträffande sjökrigsoperationerna. Så är för närvarande icke förhållandet. En förskjutning av våra försvarsanstalters tyngdpunkt mot Östersjöfronten är oundgängligen nödvändig. *Operationerna på denna vår viktigaste yttre front bliva sjökrigsoperationer, vilka uppenbarligen icke kunna ledas av någon annan än en med sjövapnets karaktär förtrogen fackman.*

Oavsett över vilka vatten sjökrigsoperationerna utsträckas blir nedkämpandet av fiendens flotta alltid det primära målet. Någon allt omfattande eller i detalj uppgjord plan kan härvid i regel ej följas, utan få operationerna i allmänhet karaktären av framstötter med ytterst snabba växlingar och ändrade dispositioner, beroende på krigsläget. Även en framstöt med från början ringa krafter utvecklar sig lätt till en större operation krävande kraftkoncentration å ömse håll. Flottans operationer fordra därför en ledning, som håller ständig och

intim kontakt med händelserna till sjöss, fattar dessas innebörd och avsikter och städse är beredd att möta med snabba, välgrundade beslut. Någon motsvarighet härtill torde knappast vara att finna vid kriget till lands, där ledningen av de operativa styrkorna kan för långa perioder mera självständigt anförtros de högre förbandscheferna. »*Lantkrigets teori är vida enklare än sjökrigets*» (General Lefrén).

Att ledningen av operationer, som utföras av enbart marina styrkor, bör odelad ligga i sakkunnig fackmans hand torde vara uppenbart, och samma är givetvis förhållandet beträffande fristående företag till lands. Vid vissa kombinerade operationer, utförda i direkt samverkan mellan flera vapenslag, gäller det att avgöra, vilket vapenslag, som har den viktigaste uppgiften, på vilket det största ansvaret vilar för *det helas framgång*. Detta kan skifta från ett moment av operationen till ett annat. Utföres en trupptransport över ett hav, där egna sjöstridskrafter icke tillfredsställande behärska kommunikationsvägarna, vilar hela företaget på transportflottans skyddande, vilket är en rent maritim uppgift. Intill dess debarkering skett bör därför ledningen ligga i den sjömilitära befälhavarens hand. Äro däremot sjövägarna säkrade för fientliga angrepp, blir själva överfartens skyddande av mindre betydelse. De åtföljande örlogsfartygens huvuduppgift kanske då inträder först i samband med debarkeringen vid strändernas rensande från fientliga styrkor, beskjutning av befästningar m. m. I detta fall torde den lantmilitära befälhavaren kunna leda företaget i dess helhet, antingen redan från början eller först i samband med själva landstigningen.

Gäller ett dylikt företag en undsättning eller återerövring av Gotland, och herraväldet över kommunikationsvägarna äro påtvistade, blir såväl själva transporten som möjligheterna att kvarhålla ön ifråga i vår besittning — såsom förut framhållits — helt beroende av *sjöförbindelserna, d. v. s. av sjövapnet*. I detta fall, därest en gemensam överledning anses erforderlig, kan den utövas endast av sjökrigsledningen.

Fall kunna även tänkas, då arméns operationer kunna

understöddas av en utanför kusten opererande sjöstyrka. Möjligheten av ett dylikt samarbete och dess art blir emellertid så helt beroende av sjökrigsläget i stort och de lokala förhållandena, att några betraktelser häröver knappast kunna anställas.

Vid tryggandet av tillfälliga ankarplatser och baser för örlogs-, luft- och handelsfartyg blir ett understödjande av lanttrupper mången gång erforderligt. Den primära uppgiften är emellertid av maritim art, och operationen faller oftast under sjökrigsledningen.

Jag har här ovan icke vidrört flygvapnets användning och ledningen av dess operationer, vilka i de flesta fall intimt ansluta sig till krigföringen till sjöss eller till lands.

De fristående företag, vilka kunna tillkomma flygvapnet, inskränka sig till bombanfall mot inom fiendens område varande anläggningar och kommunikationslinjer av vikt samt nedkastandet av propagandaskrifter för undergrävande av folkets moral. Dylika företag erhålla karaktären av sins emellan fristående framstötar, vilkas start bestämmes ur rent flygtekniska synpunkter av den direkte förbandschefen. Sedan de igångsatts, varken kan eller bör hemmavarande chef för flygvapnet utöva något inflytande på operationens förlopp. Huruvida en dylik operation bör komma till utförande blir helt beroende av styrkeförhållandena i luften och operationens vikt i förhållande till sannolika förluster. Beslutet rörande luftflottans insättande i ett dylikt fall bör därför fattas av högsta krigsledningen. Ty hänsyn måste tagas till politiska och folkrättsliga synpunkter, varjämte hushållandet med flygmaterielen och dess personal i hög grad inverkar på övriga vapengrenars möjligheter att göra sig gällande vid krigföringen i stort. En, kanske oväsentlig, mindre framgång får ej även tyra det lyckliga genomförandet av större företag.

I det nutida kriget utgöra varken gränsbarriärer eller stridsfronternas sträckningar någon rågång mellan för krigets

härjningar utsatta och fridlysta områden. Anfall från luften kunna drabba hela landet. Fördenskull måste försvaret basera flygstridskrafterna på spridda, permanenta baser, medgivande snabb koncentration och vaken verksamhet. De för luftstrid till lands avsedda styrkorna komma därför att utöva en avsevärd del av sin verksamhet oberoende av landstridskrafterna, men deras operationer falla dock under arméledningen.

Till sjöss hava flygstridskrafterna sina baser å örlogsfartygen, vilka ingå i sjöstyrkorna. Deras verksamhet sammanhänger helt med de marina operationerna. Dem tillkommer den nödvändiga fjärrspaningen — en blind flotta kan icke strida mot en seende — och de kunna påräkna skydd av fartygens luftvärnsartilleri.

En flygare måste förstå vad han ser, i rapportform uppsätta ett koncentrat härav och överbringa detta på ett språk, som både avsändare och mottagare behärska. I varje taktiskt läge måste hans intuition och insikter säga honom, huru sjöstyrkan kommer att handla och vad han själv i olika fall har att iakttaga. *Detta är icke möjligt, såvida han icke är helt hemma i den försvarsgren, med vilken han samarbetar.* Icke minst ur denna synpunkt är det nödvändigt att säkerställa en enhetlig ledning av sjökriget — såväl beträffande utbildning som utförande — evad dess operationer försiggå på vattnet, under vattnet eller i luften ovanför operationsområdet. Det bör härvid ej heller förbises, att självständiga bombföretag med sannolik anfallsväg över Östersjön, i allmänhet komma att riktas mot kusten. Flygvägen kan förkortas och verkningarna avsevärt höjas, därest baserna med fientliga örlogsfartygs hjälp kunna förläggas inpå våra kuster. *Häremot står armén maktlös, men så är ej fallet beträffande flottan och flyget.* Dylika företag beröra sålunda närmast sjö- och flygvapnen.

Det ligger redan i luftvapnets natur, att även den starkaste luftflotta icke kan varaktigt behärska atmosfären. Den kan icke ens hindra den svagaste motståndare att företaga re-

kognoscering och bombkastning och försvinna lika hastigt, som den kom. Luften har inga positioner eller kommunikationernas knutpunkter. Rörelsefriheten i tre dimensioner i förening med stor hastighet och det skydd mot upptäckt, som mörker och andra atmosfäriska förhållanden kunna lämna, gör, att något herravälde i luften icke kan inträda, så länge som motståndaren med minsta styrka äger tillträde till luftvägarna.

Av närliggande anledningar kan man ej heller tala om ett herravälde *under* havsytan. Ty 5 undervattensbåtar kunna av 50 fientliga undervattensbåtar icke förhindras att fritt röra sig i undervattensläge.

Även herraväldet på havet måste numera anses inskränkt till att innebära kontrollen av för krigföringen betydelsefulla kommunikationslinjer och operationsområden *på* havsytan — permanent eller temporärt. Men då en viss operation till sjöss beslutats, böra stridskrafterna erhålla en sådan sammansättning, *att de till rum och tid erhålla det herravälde på havet och i luften, som målets snabba vinnande kräver*. Här kan man sålunda med visst fog tala om ett temporärt och lokalt herravälde i luften. Luftkriget *över* havet blir följaktligen i hög grad beroende av herraväldet *på* havet.

Den i den enhetliga ledningens missbrukade tecken under åren 1924—25 av regeringen föreslagna och av riksdagen gillade sammanslagningen av arméns och marinens flygväsenden tillkom, heter det i motiveringen, i syfte att skapa ett självständigt flygvapen, som på ett »ändamålsenligt sätt förmår fylla icke blott sin uppgift att samverka med lant- och sjöstridskrafterna, utan jämväl utföra självständiga företag, utan omedelbart samband med härens eller flottans operationer».

Men flygvapnet är lika litet som undervattensbåtvapnet ett självständigt vapen. Den uppfattning är icke riktig, som förmenar att, emedan armén opererar på land och örlogsflottan på sjön, de stridskrafter, som operera i luften, skulle kunna göra detta oberoende av de andra vapnen. En luftstyrka av systemet tyngre än luften består av ett fåtal män, burna av maskiner, som efter ett fåtal timmar måste gå ned antingen

på land eller på vattenytan och därvid äro beroende av trupper i land eller fartyg till sjöss. De kunna icke operera från andra områden än sådana, som äro kontrollerade av andra vapen. Det marina flygvapnet är till sin natur lika åtskilt från det lantmilitära, som sjöartilleriet från lantartilleriet, men ingen har ännu, mig veterligt, kommit på den idén, att i enhetlighetens namn föreslå en sammanslagning av arméns och marinens artilleri jämte dess personal.

Av det nu anförda torde framgå, att det självständiga flygvapnets självständiga operationer äro synnerligen begränsade och i sitt utförande icke kunna ledas av central myndighet. Ingen har heller kunnat klarlägga den *fristående operativa verksamhet*, som skulle motivera en särskild flygkrigsledning. Någon sådan är icke erforderlig, men inom krigsledningen bör givetvis flygvapnets chef representera dess sakkunskap, huvudsakligen på det administrativa området i egenskap av chef för flygstyrelsen.

Jag nämnde här ovan, att kriget i stort icke kan förberedas, överblickas och ännu mindre ledas från *ett* av dess frontavsnitt eller av *en* högste befälhavare.

Världskriget lämnar i berörda hänseende rika erfarenheter. I Tyskland tog arméledningen så småningom alla statens resurser i bruk för sina ej tillräckligt vidsynta avsikter. Detta »system Ludendorff» har emellertid generalen själv i sina »Kriegserinnerungen» beklagat, men framhållit, att riksregeringen redan från krigets början icke var vuxen sin uppgift att leda den »inre fronten». Det var också denna front, som brast först. Då rikskanslern ej heller förmådde göra sig gällande, måste arméledningen ingripa. Härigenom uppstodo skadliga misshälligheter, vilka nedsatte statsmaskineriets effekt. Hela krigsledningen byggde på kejsaren som högste befälhavare. I hans hand låg all beslutanderätt och under honom stodo de olika myndigheterna varandra sidoordnade. Dessa omfattade bl. a. huvuddelen av ministeren, som sålunda

blev förlagd på två håll — högkvarteret och huvudstaden — med de huvudsakliga organen för arbetets utförande kvar i rikets centrum. Riksstyrelsen blev på så sätt splittrad och arbetsoduglig och den militära ledningen fick sig pålagd en administrativ arbetsbörda på de mest skilda områden, som borde ålegat andra myndigheter. Såväl kejsaren som högkvarteret — inklusive regeringsmedlemmarna — läto sig otillbörligt påverkas av allt, som inträffade på den egna fronten och förmådde därigenom icke överblicka krigsläget i stort. Arméledningen fick därmed ett avgörande och alltför vittomfattande inflytande.

Flottan, som saknade en under kejsaren ställd högste chef, blev härigenom lamslagen. »Vårt sjökrigs tragedi är uttryckt i det faktum, att flottan först i september 1918 erhöi en högsta sjökrigsledning» säger von Tirpitz. Det var då för sent. I öfver 4 år hade ledningen av Tysklands operationer till sjöss mot världens mäktigaste flotta varit förlagd till arméfronten, där kejsarens beslut i hög grad påverkades av vilseledande inflytande.

I Frankrike var krigets ledning från början svävande och skiftade karaktär dels med de yttre fronternas vidgade omfattning, dels beroende på huruvida krigsministerposten innehades av militär eller civil person. I princip gällde, att presidenten och regeringen skulle leda kriget i stort, men regeringsmakten var från början icke vuxen denna uppgift.

Efter kriget ledes det franska försvarsväsendet nominellt av presidenten, men i verkligheten av respektive krigs-, sjö- och luftministrar. Gemensamt för hela försvarsväsendet finnes dock redan i fredstid ett nationalförsvarsråd, som behandlar krigsförberedelser m. m. och i vilket råd ingå regeringsmedlemmar, de tre stabscheferna m. fl.

Det marina flygväsendet lyder i militärt, organisatoriskt och delvis ekonomiskt hänseende under marinen.

Under krig ställas icke marinstridskrafter och fälthär under en högste befälhavare, utan Vice presidenten i högsta armémrådet — en äldre general, framdeles sannolikt chefen för

generalstaben — blir HB för hären, och chefen för marin-staben blir HB för marinstridskrafterna, båda med sig underställda flygstridskrafter. Marinstaben handlägger de marina operationerna liksom i fred, ehuru med förstärkt personal.

Regeringen bildar inom sig ett krigskabinett, som förbehåller sig krigets ledning i stort. Men den administrativa ledningen av försvarsväsendet och dess inre front tillkommer alltför jämte de ordinarie regeringsmedlemmarna.

En författare har sagt, att England var det enda land, som redan från krigets början hade en väl genomtänkt och arbetsduglig såväl freds- som krigsorganisation. Sedan århundraden tillbaka hade regeringen öfverledningen. Varje statsdepartement hade här sin »war book», som innehöll detaljerade uppgifter, vad varje organ hade att ombesörja. Man kan säga, att den utgjorde en regeringens mobiliseringskalender. Organisationen blev visserligen med världskrigets allt större omfattning utbyggd och anpassad efter krigets växlingar, men grunden var från början fast.

Högsta krigsledningen i England utövas av konungen och regeringen. Premiärministern är ansvarig för samverkan mellan politik, försvarsförberedelser och krigföring.

De tre försvarsgrenarna ledas av respektive: »Board of Admiralty», »Army Council» och »Air Council», vardera under sin minister. Dessa organisationer omfatta samtliga försvarsgrenens öfverstyrelseorgan och utöva jämte dessas befogenheter även sådana, som hos oss tillkomma Kungl. Maj:t och försvarsdepartementet. Endast särskilt viktiga ärenden underställas regeringen.

Redan 1904 skapades en kommitté — »The Committee of Imperial Defence (C. I. D.)» — med premiärministern som ordförande och 10 andra ministrar jämte de tre försvarsgrenarnas stabschefer som ledamöter. Därjämte kunna ett obegränsat antal sakkunniga, brittiska undersåtar kallas som tillfälliga medlemmar.

För beredande av olika ärenden finnas inom C. I. D. tre permanenta och ett större antal tillfälliga underkommittéer.

C. I. D. är konstitutionellt sett endast rådgivande, men har genom sin sammansättning en betydande makt. Den borgan för fullständig utredning av och samverkan mellan politik och försvar och de uppgifter, som därvid tillkomma de olika försvarsgrenarna.

Vid krig utvecklas C. I. D. till ett krigskabinett inom regeringen, och dess verksamhet övergår därmed från rådgivande till verkställande.

Huru kunna nu historiens lärdomar och sista krigets erfarenheter tillämpas på svenska förhållanden?

Vare sig Konungen är högste befälhavare, eller detta befäl utövas av en högsta operativ krigsledning, *blir det under inga förhållanden möjligt att skilja dessa myndigheter från regeringen. Krigsledningen i stort måste påvåla regeringen, och inom regeringen har monarken sina viktigaste åligganden.* Konungen kan varken gå i fält eller ingå i något »högkvarter» — ett begrepp, som för övrigt numera måste anses helt föråldrat. Konungens kommandomyndighet kommer då alljämt att utövas som i fredstid, och den operativa ledningen blir icke belastad med en del densamma ovidkommande ärenden. Samma blir förhållandet med alla administrativa uppgifter, vilka äro av beskaffenhet att kräva slutligt avgörande av Konungen i statsrådet. Någon splittring av regeringen får *icke* ifrågakomma. Ej heller kan den skiljas från underlydande statens verk och inrättningar utan risk för att bliva arbetsoduglig. Erfarenheterna från Tyskland äro därvidlag lika bittra som otvetydiga.

Men regeringen måste ständigt vara vuxen sin höga och vittomfattande uppgift, såväl beträffande förberedelsearbetet i fred som ledningen i krig. Detta åter kräver sakkunskap *såväl inom regeringen som vid dess sida till omedelbart förfarande.* Det kräver även, att arbetsuppgifterna äro väl kända och lämpligt fördelade mellan de olika statsdepartementen. Samtliga under de senaste åren verkställda försvarsutredningar

hava påtalat den alltför stora arbetsbörda, som nu påvilar det gemensamma försvarsdepartementet. Ett av motiven för dess tillkomst var behovet av två nya departement: ett för kommunikationer och ett för handel. Men enligt ett uttalande vid 1921 års riksdag *»voro erfarenheterna från kommunikationsdepartementets första år 1920, enligt statsrådsprotokollens vittnesbörd, enbart nedslående»*, och efter 4 års tillvaro motiveras år 1924 om detta departements indragning. Två år därefter anfördes i en motion till 1926 års riksdag, att *»handelsdepartementet synes hava en så jämförelsevis obetydlig uppgift att fylla, att ett utbytande av detsamma mot ett kyrkodepartement synes kunna på allvar ifrågasättas»*.

Då därjämte ett uppdelande av denna alltför stora arbetsbörda på ett lantförsvars- och ett marindepartement, numera kan ske utan grundlagsändring, och då *»lant- och sjöförsvaret utgöra tvenne för olika uppgifter avsedda grenar av försvaret, vilka var för sig måste sammanhållas ej blott militärt utan även i tekniskt — ekonomiskt hänseende, så att vardera försvarsgrenen erhåller en helgjuten organisation»*. (Betänkande och förslag rörande den centrala försvarsförvaltningen», sid. 58—59), *synes ett sådant uppdelande snarast böra komma till stånd.*

I överensstämmelse med grundlagens anda böra cheferna för de båda försvarsdepartementen vara fackmän, utnämnda av Konungen, utan hänsyn till partipolitiska förhållanden och pårlingar. De böra sålunda *icke* beröras av regeringsskiftet. På så sätt *vinnes icke blott sakkunskap inom regeringen utan även kontinuitet i försvarsarbetet.*

För att råda bot för nu förefintlig brist på ledning och sammanhållning av under Kungl. Maj:t lydande överstyrelser och myndigheter måste givetvis dessa sammanknytas under en gemensam chef inom vardera försvarsgrenen. Beträffande flygvapnet är detta önskemål redan förverkligat. Åsikterna rörande detta kravs berättigande torde alltmer vunnit i städga, även om de variera rörande dessa chefers benämning och utvärderingen av deras maktbefogenheter. Men under alla

förhållanden böra dessa — vi kalla dem *chefen för marinen*, resp. *armén* — svara för krigsförberedelsearbetet i fred och operationerna i krig. Det tillkommer därför dem att giva förvaltningarna erforderliga anvisningar beträffande dessas verksamhet i syfte att tillgodose det operativa krigsförberedelsearbetet. De skola i fred vara regeringens sakkunniga rådgivare och *beredas tillfälle att på lämpligt sätt delta i regeringsarbetet*.

Regeringen och de tre försvarsgrenscheferna bilda i krig den högsta krigsledningen. Denna beslutar rörande försvarets planläggning och krigets ledning i stort, vilka operationer, som skola företagas, avdelandet av härför erforderliga stridskrafter m. m. Vardera försvarsgrenschefen företräder och leder operationerna inom den gren av försvaret, för vilken han är ansvarig. Till sitt förfogande har han därvid sin ordinarie stab, förlagd inom samma lokaler som i fredstid.

En ytterligare åtgärd av allra största betydelse för stärkandet av försvarsgrenarnas högsta ledning, undvikande av dubbelarbete och onödiga skriftliga remisser, underlättande av samarbete och främjande av snabbare behandling och expediering, är emellertid att *vardera försvarsgrenschefen med vederbörande stab och förvaltning m. fl. myndigheter, mellan vilka ett intimt samarbete ständigt måste upprätthållas, erhålla ämbetslokaler inom samma byggnad*.

Men, därest försvarets representanter inom regeringen åter bliva två — militärer eller civila — bör principen om lokal koncentrerung ytterligare utsträckas därhän, att marin- och arméledningarna på lämpligt sätt och under samma tak *sammanföras med eller inorganiserar i marin- respektive lantförvarsdepartementen*. I senare fallet kunde försvarsgrenscheferna, med biträde av dem underställda myndigheter och verk, övertaga beredningen och föredragningen av en del viktiga militära ärenden, vilka hittills inom departementet behandlats närmast ur konstitutionella, administrativa eller rent formella synpunkter. På så sätt skulle sakkunskapen även i högsta instans kunna komma till sin rätt samtidigt möjlig-

görande en betydande lättnad och förenkling i arbetsuppgifterna på alla håll. En nära förbindelse skulle även åvägbringas mellan departementschefen och underlydande myndigheter och hans nuvarande isolering skulle utbytas i en personlig och ständig kontakt med försvarets högre myndigheter och dess inre liv och verksamhet på olika områden.

Jag avslutar detta inlägg med uttalande av von Clausewitz:

»Skall ett krig helt motsvara politikens avsikter och politiken anpassa efter krigets medel, så återstår, därest statsmannen och krigsledaren icke äro förenade i en och samma person, endast *en* god utväg, nämligen att göra krigsledaren till medlem av regeringen, så att han vid betydelsefulla tillfällen deltagar i dess överläggningar och beslut. Högst farligt blir däremot inflytandet från varje annan militär än krigsledaren inom regeringen».

Måtte statsmakterna, då de snart gå att ordna frågan om riksförsvarets ledning i fred såväl som krig, noga överväga rikets läge och sammanhanget mellan utrikespolitik och krig samt besinna, att krigsmakten är helt ett statens redskap, på vars tillstånd och utnyttjande vårt fosterlands tillvaro som självständig stat ytterst vilar.

Gud bevar Konungen och Fäderneslandet!

Litteratur.

Sveriges Hamnkalendar. Hamnar och lastageplatser, inre vattenvägar, kommunikationer. Del I: Skåne och Södra Halland. Tryckeri ah. Thules förlag. **Pris kr. 4: 50.**

»Hamnväsendet utgör en egenartad och synnerligen betydelsefull gren av kommunikationsväsendet. Det möjliggör egentligen endast en förflyttning av gods från ett kommunikationsmedel till ett annat — från land till sjö — och vice versa. Men icke förty är det av vida större betydelse än man i allmänhet anar. Praktiskt taget hela vår import och omkring $\frac{3}{4}$ av vår export gå över svenska hamnar och måste gå häröver. En mycket stor del av inrikestransporterna äga även rum sjöledes mellan olika hamnar. Det är en varuström på 50—60 milj. ton, som årligen lossas och lastas i svenska hamnar, uppgående till ett värde av 5—6 miljarder kr. Våldiga kapital äro också nedlagda i våra hamnar till trafikens tjänst. Det bokförda värdet — som är vida mindre än det verkliga — av hamnkapitalet beräknas uppgå till cirka en halv miljard kr.»

Med dessa ord inledes det f. ö. mycket instruktiva företaget till »Sveriges hamnkalendar», och de lämna också den bästa bakgrunden i stort för kalenderns berättigande. Detta berättigande ligger eljest i sakens egen natur, ty att en närmare kunskap om hamnarna, vilka ju i själva verket utgöra de axlar, kring vilka sjöfarten lever och rör sig, är ett conditio sine qua non för envar, som äger att taga närmare befattning med vårt sjötransportväsende, får väl betraktas som något självfallet. Varje försök att på ett enkelt och praktiskt sätt förmedla denna kunskap måste därför vara välkommet. Frågor, som beröra en hamns allmänna resurser, järnvägs- och andra förbindelser, djupet på redd och vid kajer, lastnings-

och lossningskapacitet, docknings- och övriga reparationsmöjligheter, rent nautiska för- och nackdelar, hamnavgifternas storlek och mycket annat därmed sammanhörande, kräva sitt svar icke blott av redaren och speditören och de näringsidkare över huvudtaget, för vilka det gäller att i bästa skick och till billigaste pris få fram en vara till lämpligaste plats. De uppställas även av sjömilitären, som måste bedöma en hamns militära betydelse och resurser, av fiskaren, som vill känna såväl sina fiskehamnars som andra hamnars förutsättningar för den näring, som han bedriver, för motormannen och seglaren, som söker ett fast underlag för planerandet av sina färder, för exportören och importören, som alltid måste vara beroende av hamnarna även om han utövar sin verksamhet från det djupaste fastlandet. För alla dessa och alla andra, som mer eller mindre direkt befatta sig med sjön och sjöfarten framstår en enkel och händig men samtidigt fullständig handbok berörande våra hamnar såsom ett absolut behov. Om man konstaterar att föreliggande handbok fyller detta behov, är därför i grund och botten allt sagt, som behöver sägas av erkännande.

De båda huvudredaktörerna, kommandör G. Reinius och förste aktuarien H. Eneborg, hava på ett talangfullt och om berömvärd arbetsförmåga vittnande sätt i själva verket genomfört varken mer eller mindre än en genomgående svensk »hamninventering», som, av föreliggande kalenderdel att döma, ej lämnar något övrigt att önska av omsorgsfullhet och grundlighet. De schematiskt uppställda och på ett överskådligt sätt ordnade samt klart och redigt avfattade upplysningarna om resp. hamnar utmärka sig för erforderlig fullständighet och väl avvägd detaljrikedom. De suppleras utmärkt väl av noggrant ritade och i all önskvärd grad instruktiva hamnplaner. Med hjälp av hamnkalendarern kan man nu, vilket förr knappast varit möjligt, redan före ankomsten till eller användandet på annat sätt av en hamn, förvissa sig om dess möjligheter och resurser i all den utsträckning, som rimligtvis kan fordras.

En svaghet med ett verk av detta slag är naturligtvis, att den fastlösa utvecklingen snart nog lämnar kalenderns sakuppgifter bakom sig, de bliva föråldrade och därigenom i många avseenden mer eller mindre värdelösa. I medvetande härom, hava också redaktion och förläggare redan från början gått in för utgivandet av periodiska supplement eller tillägg till kalendern, av vilken dessutom helt nya upplagor planeras att utkomma vart fjärde år. Man får varmt hoppas att dessa goda, men till sina konsekvenser onekligen franska långtgående föresatser ej skola överskrida vederbörandes ekonomiska och andra krafter. Skulle emellertid detta inträffa, vilket väl i det långa loppet ej är osannolikt, böra vederbörliga statliga

myndigheter fortsätta det goda verket. Dessa myndigheter komma då att äga ett mönstergillt exempel på, hur en kalender över Sveriges hamnar bör redigeras.

Det typografiska utförandet står särskilt i förhållande till det billiga priset, över all kritik. Kalenderns s. k. B-avdelning, d. v. s. de på sina ställen ganska rikligt förekommande annonserna, stör givetvis i någon mån det goda helhetsintrycket, men får väl tolereras då den antagligen här såsom i så många andra publikationer spelar en betydelsefull roll som prisreglerande faktor. Det avslutande registret över monografier och annonser synes i en kommande del med fördel kunna utbytas mot en i alfabetisk ordning uppställd och med sidhänvisningar försedd förteckning över de i kalendern beskrivna hamnarna.

Hgm.

